

Opinnäytetyö (YAMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2018

Sari Pitkäkoski

KIRJASTOALAN
OSAAMISALUEEN
KEHITTÄMINEN TOISEN
ASTEEN AMMATILISESSA
PERUSTUTKINNOSSA

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Helmikuu 2018 | 53 sivua

Ohjaaja Olli Mäkinen

Sari Pitkääkoski

KIRJASTOALAN OSAAMISALUEEN KEHITTÄMINEN TOISEN ASTEEN AMMATILLISESSA PERUSTUTKINNOSSA

Liiketalouden perustutkinnosta poistettiin vuonna 2016 osaamisalat, jolloin tutkinnosta poistui myös tieto- ja kirjastopalvelujen osaamisala. Osaamisalojen poistaminen aloitti tutkinnon perusteiden uudistamisprosessin. Uudistamistyössä olivat mukana työ- ja elinkeinoelämän sekä sidosryhmien asiantuntijaedustajista koostuva ohjausryhmä. Perustetyötä koordinoivat ja kirjoitustyön omilla vastuualueillaan tekivät työryhmän jäsenet, jotka edustivat perustetyössä koulutuksen järjestäjiä. Muutosprosessin kokonaisuutta hallinnoi ja valvoi Opetushallitus.

Tässä toiminta- ja kehittämistutkimuksessa hyödynnettiin eri vaiheissa tutkimustiedon lisäksi kirjastoalan asiantuntijajäsenien osaamista. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin asiantuntijakeskustelujen lisäksi aivoriihi- ja Learning Café -menetelmiä. Prosessin aikana ohjaus- ja työryhmän jäsenet kokoontuivat eri kokoonpanoissa useamman kerran. Palautetta kerättiin kahden eri seminaarin ja lausuntokierroksen yhteydessä. Tutkinnon perusteet olivat kokonaan valmiina joulukuussa 2017.

Uudistustyössä lähtökohdaksi otettiin tulevaisuuden työelämässä vaadittava osaaminen sekä joustavat tulevaisuuden tutkintopolut. Osaamistarpeet jaoteltiin pakollisiin ja valinnaisiin osaamisiin. Pakollinen osaaminen on toimialariippumatonta yhteistä osaamista. Valinnaisella osaamisella opiskelija tuo esille erityisen ja erikoistuneen osaamisena.

Uudistuneessa liiketoiminnan perustutkinnossa on mahdollista valita tutkintoonsa kaksi kirjastoalan työympäristössä toteutettavaa tutkinnon osaa. Sen lisäksi valinnaisina tutkinnon osina on kirjastoalalle soveltuvia tutkinnon osia, kuten tapahtumatuotannon tutkinnon osa. Siten myös uudessa liiketoiminnan perustutkinnossa opiskelijan on yhä mahdollista osoittaa kirjastoalalla tarvittava erityisosaaminen.

ASIASANAT:

liiketalouden perustutkinto, kirjastoala, ammattitaito, osaaminen, toimintatutkimus, kehittämistutkimus

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Library and Information Services

February 2018 | 53 pages

Instructor Olli Mäkinen

Sari Pitkääkoski

DEVELOPMENT OF COMPETENCE AREA IN INFORMATION AND LIBRARY SERVICES IN VOCATIONAL UPPER SECONDARY QUALIFICATION

Competence areas, such as information and library services, were left out of vocational upper secondary qualification of business programs in 2016. This put into action the renewal process of qualification requirements, which was worked on by a group of various specialists. The process was coordinated by a working group which consisted of members of five different vocational institutions. The changing process was managed and supervised by Finnish National Board of Education.

In this action and design-based research there were used knowledge from researches as well as knowledge from the library specialists. The data was collected through discussions but also methods like brainstorming and learning Café were used. The specialists and the working group gathered together several times during the process and incomplete qualification requirements were presented and feedback was collected three times. A plan of the qualification requirements was given a consultation process in September 2017, and the qualification requirements were completed in December 2017.

The starting point for the changing process was to form the qualification so it would be flexible and would best fit the mandatory vocational competence in different divisions of business in the future. The competence was divided into compulsory and optional parts of the qualification. Compulsory competence is what is needed in every division of business activity, and optional competence is how the student can bring out their special expertise.

In the reformed vocational upper secondary qualification, it is possible for the student to choose two units which indicate student's competence in information and library services. In addition to this, in the renewed qualification there are units which produce more competence in library field such as event production. Because of this, the new qualification still fits for a student who wants to study information and library services.

KEYWORDS:

vocational upper secondary qualification, information and library services, competence, action research, design-based research

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA	8
2.1 Ammatilliset perustutkinnot	8
2.2 Ammatillisen perustutkinnon tutkinnon perusteet	9
2.3 Kirjastoala liiketalouden perustutkinnossa ennen uudistusta	10
2.4 Ammatillisen koulutuksen reformi	13
2.5 Ammatillisten toisen asteen tutkintojen uudistus	15
2.6 Tutkinnon perusteiden muutosprosessi	17
3 TYÖELÄMÄN MUUTTUVAT OSAAMISTARPEET	19
3.1 Ammatillisen osaamisen käsitteet	19
3.2 Tulevaisuuden osaamistarpeet työelämässä	19
3.3 Tulevaisuuden osaamistarpeet kirjastoalalla	21
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	26
4.1 Tutkimuksellinen kehittäminen	26
4.2 Toimintatutkimus	27
5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET	30
5.1 Työn aloitusvaihe	31
5.1.1 Ohjausryhmän ensimmäinen kokoontuminen ja aivoriihiyöskentely	32
5.1.2 Ohjausryhmän toinen kokoontuminen ja tutkinnon osien hahmottelu	34
5.2 Ammattitaitovaatimusten määrittely asiantuntijatiimeissä	36
5.3 Ensimmäinen seminaari marraskuu 2016	38
5.4 Arviointikriteerien määrittely	39
5.5 Toinen seminaari ja tutkinnon perusteet luonnokseksi	43
5.6 Viimeistelyvaiheesta tutkinnon perusteiksi	44
6 POHDINTA	47
LÄHTEET	50

KUVAT

Kuva 1. Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017c).	14
Kuva 2. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen henkilökohtaistamisprosessi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017d).	15

KUVIOT

Kuvio 1. Suomen koulutusasteet (mukaillen opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a).	8
Kuvio 2. Toimintatutkimuksen syklimäisyys sekä tutkimuksellinen ote kehittämistyössä.	28
Kuvio 3. Kirjastoalan asiantuntijatiimin ensimmäisen aivoriihikeskustelun tuotokset	33
Kuvio 4. Kirjastoalan asiantuntijatiimin aivoriihen toisen vaiheen tulokset	34
Kuvio 5. Tutkinnon osien nimimuutokset ensimmäisen kommenttikierroksen jälkeen	40
Kuvio 6. Muutokset kirjastoalan vastualueen tutkinnon osiin 10.5.2017	42

TAULUKOT

Taulukko 1. Ammatillisten tutkintojen määrän kehittyminen (Opetushallitus 2017d).	16
Taulukko 2. Perustetyön eri ryhmien työnjako	31
Taulukko 3. Esimerkki ammattitaitovaatimuksesta ja siihen kirjoitetuista kriteereistä	41

1 JOHDANTO

Liiketalouden perustutkinto muuttuu 1.8.2018 liiketoiminnan perustutkinnoksi ja tutkinnon rakenne kokee täydellisen muutoksen verrattuna entiseen. Vanhentuvissa tutkinnon perusteissa pakollisen tutkinnon osan jälkeen opiskelijan opinnot ja tutkinto suuntautuvat valitun osaamisalan kautta. Uudesta tutkinnosta osaamisalat kuitenkin poistuvat ja siten myös aikaisemmassa liiketalouden perustutkinnossa kirjastoalalle suuntautunut tieto- ja kirjastopalvelujen osaamisala poistuu. Tutkinnon rakennemuutos ja osaamisalojen poistaminen sysäsivät liikkeelle tutkinnon perusteiden muutostyön.

Opetushallitus kokosi perustemuutostyötä tekemään työ- ja elinkeinoelämän, koulutuksen järjestäjien sekä muiden keskeisten sidosryhmien edustajia liiketoiminnan ja kirjastoalan osaamisalueilta. Ohjausryhmän tehtävänä oli tehdä esitys uusiksi liiketalouden (myöhemmin liiketoiminnan) perustutkinnon tutkinnon perusteiksi. Perusteiden kirjoittamistyöhön Opetushallitus kutsui viidestä eri ammatillisesta oppilaitoksesta edustajat. Kirjoittamisen lisäksi he koordinoivat omalle vastuualueelle annettujen tutkinnon osien työstämistä sekä toimivat oman asiantuntijatiiminsä puheenjohtajina ja sihteereinä. Muutosprosessin kokonaisuutta hallinnoi ja valvoi Opetushallitus ja prosessi käynnistyi täydellä teholla elokuussa 2016.

Liiketalouden perustutkinnon tutkinnon perusteet olivat kokeneet yhtä täydellisen uudistumisen edellisen kerran vuonna 2009. Tutkinnon perusteita on sen jälkeen uusittu seuraavina vuosina joiltain osin siten, että viimeisin versio tutkinnon perusteista on astunut voimaan elokuussa 2015. Nyt laadittavat tutkinnon perusteet oli tarkoitus uudistaa kokonaan. Uudistustyössä lähtökohdaksi otettiin tulevaisuuden työelämässä vaadittava osaaminen liiketoiminnan eri osa-alueilla sekä joustavat tulevaisuuden tutkintopolut. Toiminta-ajatuksena oli, että ensimmäiset uuden tutkinnon suorittaneet merkonomit saavat ajantasaisen tutkinnon sekä valmiudet kehittää omaa osaamistaan muuttuvassa työelämässä.

Uudistettavassa liiketoiminnan perustutkinnossa tämän tutkimuksen tekijän vastuualueena oli erityisesti kirjastoalan ammatillisten tutkinnon osien kehittämistyön koordinoiminen, kirjastoalan asiantuntijoista koostuvan tiimin puheenjohtajana ja sihteerinä toimiminen sekä tutkinnon perusteissa omalla vastuualueellaan ammattitaitovaatimusten ja ar-

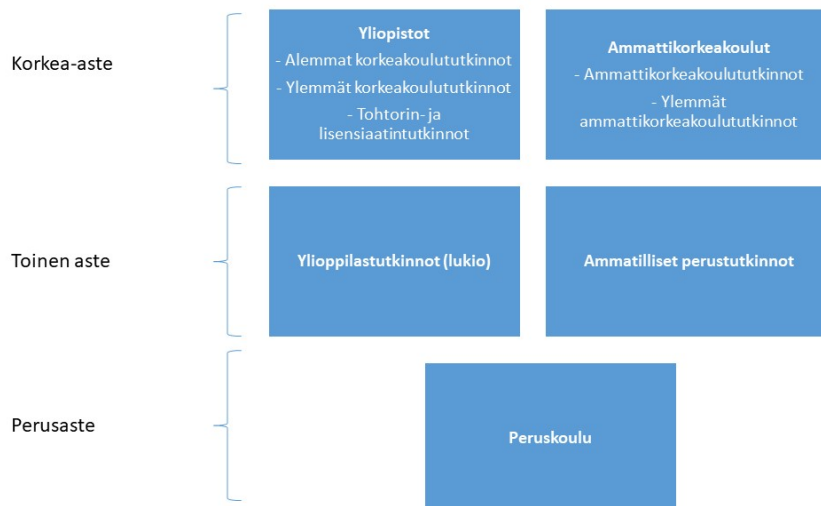
viointikriteerien kirjoittaminen. Tässä tutkimuksessa kerrotaan liiketoiminnan perustutkinnon kehittämisprosessista etenkin tieto- ja kirjastopalvelujen osaamisalueen näkökulmasta.

Luvussa kaksi kerrotaan toisen asteen ammatillisten peruskoulutuksesta Suomessa. Samalla taustoitetaan perustutkintojen sisältöjä ohjaavien tutkinnon perusteiden tehtävää ammatillisessa peruskoulutuksessa. Liiketalouden perustutkinnon kehityskulun esittelyn jälkeen on vuorossa taustoitus siitä, miten meneillään oleva koulutuksen reformi näytetään ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa ja miten reformi vaikuttaa tutkintojen perusteisiin. Lopuksi kerrotaan perustetyön prosessissa. Kolmannessa luvussa käsitellään tulevaisuuden työelämän osaamistarpeita niin yleisellä tasolla kuin myös kirjastoalan näkökulmasta tarkastellen. Neljännessä luvussa esitellään tutkimusmenetelmät ja viidennessä luvussa selvitetään tämän tutkimus- ja kehittämistyön eri vaiheet. Viimeisessä luvussa reflektoidaan tutkimus- ja kehittämistyön tekemistä.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA

2.1 Ammatilliset perustutkinnot

Suomessa järjestetään koulutusta perusasteen jälkeen toisella ja korkea-asteella (kuvio 1). Peruskoulun jälkeen siirrytään yleensä toisen asteen opintoihin joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a). Ammatilliseen perustutkintokoulutukseen voivat hakeutua muut kuin peruskoulusta valmistuneet. Ammatillinen perustutkintokoulutus soveltuu siten myös esimerkiksi alan vaihtajalle, jolla voi olla jo taustalla muulta alalta aiemmin hankittu tutkinto miltä koulutusasteelta tahansa.

Kuvio 1. Suomen koulutusasteet (mukaillen opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a).

Ammatillista peruskoulutusta järjestävät Suomessa ammatilliset oppilaitokset, erityisoppilaitokset ja kansanopistot. Koulutuksen järjestämistä ohjaavat lait ja asetukset. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön valmistelija on opetus- ja kulttuuriministeriö. Se myös ohjaa ja valvoo toimialaa sekä myöntää koulutuksen järjestäjille koulutusten järjestämisluvat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b.)

Vielä vuonna 2017 ammatillisia perustutkintoja suoritettiin ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintoina. Ammatillinen peruskoulutuksena toteutettu koulutusmuoto soveltui erityisesti suoraan peruskoulusta toiselle asteelle siirtyville opiskelijoille (Opetushallitus 2017a). Näyttötutkinto oli tutkinnon suorittamistapa, joka oli suunnattu erityisesti aikuisille. Näyttötutkinnossa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset osoitettiin työelämässä. Jos opiskelijalla oli tutkinnon perusteissa määritelty osaaminen jo esimerkiksi työn kautta hankittuna, hänet ohjattiin suorittamaan tutkinto tai tutkinnon osa ilman siihen valmistavaa koulutusta. Valmistavassa koulutuksessa opiskelija hankki puuttuvan osaamisen muun muassa työssä oppimisella ja teoriaopinnoilla. (Opetushallitus 2017b.)

Ammatillisia perustutkintoja voi suorittaa kahdeksalla eri koulutuslallalla. Liiketalouden perustutkinto sijoittuu niistä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalle. Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle ammattialaan liittyviä tietoja ja taitoja sekä valmiuksia muun muassa yrittäjyyteen. Lisäksi tavoitteena on elinikäiseen oppimiseen tukeminen, hyviksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi ohjaaminen sekä muun muassa jatko-opintoihin liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen. (Opetushallitus 2017a.)

2.2 Ammatillisen perustutkinnon tutkinnon perusteet

Ammatillisissa perustutkinnoissa eri alojen koulutusta ja tutkinnon suorittamista ohjaavat tutkinnon perusteet, jotka ovat Opetushallituksen antamia määräyksiä. Tutkinnon perusteissa määrätään

- tutkintonimike
- tutkinnon muodostuminen
- laajuus osaamispisteinä
- tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset (ammatilliset tutkinnon osat) tai osastavoitteet (yhteiset tutkinnon osat)
- osaamisen arviointi

Ammatillisten tutkinnon osien osalta tutkinnon perusteissa on myös ammattitaidon osoittamistavat. Ammattitaitovaatimukset on laadittu tutkinnon osiin siten, että ne kuvastavat tietoja, taitoja tai osaamista, jotka opiskelijalla on tutkinnon osan suoritettuaan. Tutkinnon osissa ammattitaitovaatimukset on purettu arviointikriteereihin, joiden mukaan osaami-

nen arvioidaan. (Opetushallitus 2017c.) Ammatillisessa perustutkinnossa osaamisen tasot arvioidaan asteikolla 1 – 3 (1 tyydyttävä, 2 hyvä ja 3 kiitettävä). 1.8.2018 alkaen arviointiasteikko on 1 – 5.

Vuodenvaihteessa 2017 vanhentuneen lain mukainen ammatillinen perustutkinto suoritettiin ammatillisena peruskoulutuksena eli niin sanottuna nuorten koulutuksena, ammatilliseen perustutkintoon sisältyivät yhteiset tutkinnon osat sekä vapaasti valinnainen tutkinnon osa. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998.) Näyttötutkintona suoritettavasta ammatillisesta perustutkinnosta suoritettiin vain ammatilliset tutkinnon osat (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998). Uuden lainsäädännön myötä tutkinnon suorittamistapa yhtenäistettiin ja samalla kaikilla ammatillisen perustutkinnon suorittajalla ovat samat tutkinnon perusteet (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Tutkinnon laajuudesta määrätään valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Laajuus ilmaistaan osaamispisteinä ja kokonaisuudessaan laajuus on yleensä 180 osaamispistettä. Perustutkinto muodostuu ammatillisista, yhteisistä ja vapaasti valittavista tutkinnon osista. Ammatillisten tutkinnon osien osaamispisteet ovat yhteensä 145. Tutkintoon sisältyy myös yhteisiä tutkinnon osia vähintään 35 osaamispisteen arvosta.

2.3 Kirjastoala liiketalouden perustutkinnossa ennen uudistusta

Liiketalouden perustutkinto sijoittuu ammatillisissa perustutkinnoissa yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon koulutusalueelle. Suomessa ensimmäinen kaupallinen toisen asteen ammatilliseksi oppilaitokseksi luokiteltava ammattioppilaitos perustettiin Turkuun vuonna 1939. Vajaassa kahdeksassakymmenessä vuodessa koulutus ja tutkinto on kokenut monenlaisia muutoksia. Vuodesta 1950 vuoteen 1969 kauppaoppilaitosten määrän kasvu oli nopeaa, niitä perustettiin 50. Kaksivuotisesta kaupakoulutusta valmistui tuohon aikaan merkanteja ja kolmivuotiselta opistoasteelta valmistui merkono-meja. 1970-luvulla kaupan alan opetus uudistettiin ja muutoksen myötä kauppaopisto muuttui kolmivuotiseksi ja ylioppilailta oli kaksivuotiset opinnot. (Norkamo 2010, 10 – 13.)

1970-luvun uudistuksen myötä silloinen ammattikasvatushallitus päätti ensimmäisen vuoden opetussuunnitelmasta ja oppilaitoksessa taasen päätettiin muu. Tämä muutos mahdollisti muun muassa sen, että kauppaoppilaitoksiin muodostui opintolinjoja, kuten

esimerkiksi laskentatoimi- tai toimistolinja. Kauppaoppilaitosten koulutusmuodot ja opetustarjonta kehittyivät voimakkaasti. (Norkamo 2010, 13 – 14.) Näihin aikoihin perustettiin myös ensimmäinen kirjastoalan merkonomitutkintoon tähtäävä ylioppilaspohjainen koulutuslinja Seinäjoen kauppaoppilaitoksessa (Pönkä 2017).

Keskiasteen koulutuksen uudistuksesta tehtiin valtioneuvoston toimesta periaatepäätös vuonna 1974. Uudistuksessa ammatilliseen koulutukseen tuli 25 peruslinjaa. Näistä kaupan ja hallinnon peruslinja oli yksi suurimmista. Kirjastolinja pysyi yhä mukana merkonomitutkinnossa yhtenä vaihtoehtoisista julkishallinnon koulutuslinjoista. Ammattikasvatushallitus määräsi lukusuunnitelmat. Ylioppilaspohjaisissa linjoissa opiskelijat aloittivat suoraan erikoistumisopinnoilla, joista osa oli toimialakohtaisia ja osa tehtäväkohtaisia. Opiskelijavalinnat tehtiin yhteishaun kautta vuodesta 1983 alkaen ja seuraavana vuonna tuli asetus, jolla mahdollistettiin merkonomien jatko-opinto-oikeudet kauppatieteiden lisäksi oikeus- ja yhteiskuntatieteisiin. (Norkamo 2010, 15 – 17.)

1990-luvulla tehtiin koulutuskokeiluja mm. nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulukokeilujen merkeissä. Myös uudistuksia tehtiin ammatillisessa koulutuksessa. Opetuksen työelämälähtöisyys voimistui ja muun muassa opetusmenetelmissä siirryttiin opettajakeskeisyydestä opiskelijakeskeisyyteen. Ammatilliseen koulutukseen lisättiin yleissivistävien opintojen osuutta ja mahdollistettiin sekä ammatillisen että ylioppilastutkinnon suorittaminen yhtäaikaaisesti. Merkantin kaksivuotinen koulutus säilyi opistotasoisena merkonomitutkinnon rinnalla vuoteen 1997 asti, jolloin merkantin perustutkinto poistui koulutusrakenteesta. Kolmivuotisen perustutkinnon nimeksi tuli liiketalouden perustutkinto, merkonomi. Lainsäädännön uudistus vuonna 1998 antoi mahdollisuuden suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja myös aikuiskoulutuksessa. (Norkamo 2010, 18 – 19.) Siitä lähtien liiketalouden perustutkinnon (merkonomi) on voinut suorittaa sekä ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona.

Liiketalouden perustutkinnon opetussuunnitelmasta (ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelma) ja näyttötutkinnon perusteista ilmestyi vuonna 2000 Opetushallituksen määräysasiakirja. Merkonomitutkinnon pystyi tekemään neljässä eri koulutusohjelmassa, joista yksi oli informaatio- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma. Tässä vaiheessa tutkinnon osa -käsitettä ei vielä käytetty. Koulutusohjelma jakaantui kolmesta eri osa-alueesta: informaatio- ja kirjastoalan palvelutoiminta, aineiston hankinta ja tiedontallennus sekä tiedonhankinta ja tietopalvelu. (Opetushallitus 2000.)

Seuraavaa muutosta tutkinnon perustemääräykseen saatiin odottaa yhdeksän vuotta, kunnes Opetushallituksen määräys 34/011/2009 astui voimaan. Liiketalouden perustutkinto, merkonomi 2009 sisälsi kolme eri suuntautumisvaihtoehtoa. Ammatillisessa opetussuunnitelmaperusteisessa peruskoulutuksessa suuntautumisvaihtoehdoista käytettiin termiä koulutusohjelma, kun taas näyttötutkinnoissa käytettiin termiä osaamisala. Koulutusohjelmina/osaamisaloina olivat asiakaspalvelu ja myynti, talous- ja toimistopalvelut sekä tieto- ja kirjastopalvelut. (Opetushallitus 2009.)

Vuonna 2013 liiketalouden perustutkintoon tulivat jälleen uudet tutkinnon perusteet. Muutokset edellisiin eivät olleet kovinkaan suuria. Arviointikriteerejä oli joihinkin tutkinnon osiin muutettu tai muokattu. Tutkintoon lisättiin esimerkiksi tutkinnon osa finanssi-palvelut ja tutkinnosta poistettiin työvälinohjelmien käyttö -tutkinnon osa. Tieto- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelman/osaamisalan pakollisiin tutkinnon osiin ei tullut muutoksia. (Opetushallitus 2013.)

Isompi muutos tapahtui jo seuraavan kahden vuoden aikana. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen lainsäädäntöön tehtiin muutoksia, jotka vaikuttivat siihen, että kaikki ammatillisten perustutkintojen tutkinnon perusteet muutettiin vuonna 2014 tarvittavin osin. Merkittävää oli, että uusien tutkinnon perusteiden myötä ei tullut siirtymäsäännöksiä, siten kaikki ammatillista perustutkintoa opiskelevat siirtyivät 1.8.2015 uusien tutkinnon perusteiden mukaiseen koulutukseen tai tutkinnon suorittamiseen. Muita merkittäviä muutoksia olivat koulutusohjelma-käsitteen poistaminen ja tutkinnon perusteissa siirryttiin käyttämään pelkästään osaamisala-käsitettä (Opetushallitus 2015.)

Muutokset koskivat myös liiketalouden perustutkinnon tutkinnon perusteita. Tutkinnon perusteisiin tehtiin seuraavan vuonna vielä muutos, joka koski yhteisiä tutkinnon osia ja siten vielä vähän aikaa voimassa olevat ja viimeisimmät liiketalouden perustutkinnon tutkinnon perusteet ovat tulleet voimaan 1.8.2016 alkaen. Tutkinnon perusteissa on määrätty, että tutkinto muodostuu yhdestä kaikille pakollisesta tutkinnon osasta, osaamisaloihin liittyvistä pakollisista tutkinnon osista sekä valinnaisista tutkinnon osista. Osaamisaloja on kolme, joista yksi on tieto- ja kirjastopalvelujen osaamisala, merkonomi. (Opetushallitus 2016.) Lisäksi tutkinnon mitoitukseen tehtiin muutos ja tutkinnon laajuus ilmaistaan nyt osaamispisteinä opintoviikkojen sijaan.

Ammatillisten perustutkintojen laajuus on 180 osaamispistettä, niin myös liiketalouden perustutkinnon. Osaamispisteet ilmaistaan tutkinnon osittain. Pisteiden määrään vaikuttaa se, millaisella osaamisella tutkinnon osan osaamisvaatimus täyttyy. Tutkinnon osien

ammattitaitovaatimukset on pyritty laatimaan siten, että tutkinnon osassa toteutuu työprosessi ja osaamispisteitä määriteltäessä päätös määrästä pohjautuu työprosessiin sisältyvän osaamisen kattavuuteen, vaikeusasteeseen ja merkittävyyteen. Osaamispisteet perustuvat EVCET-järjestelmään, joka on oppimistulosten eurooppalainen siirto- ja kerryttämijärjestelmä. Sillä muun muassa tuetaan muualla Euroopassa suoritettujen opintojen hyödyntämistä osana tutkintoja. (Opetushallitus 2014.)

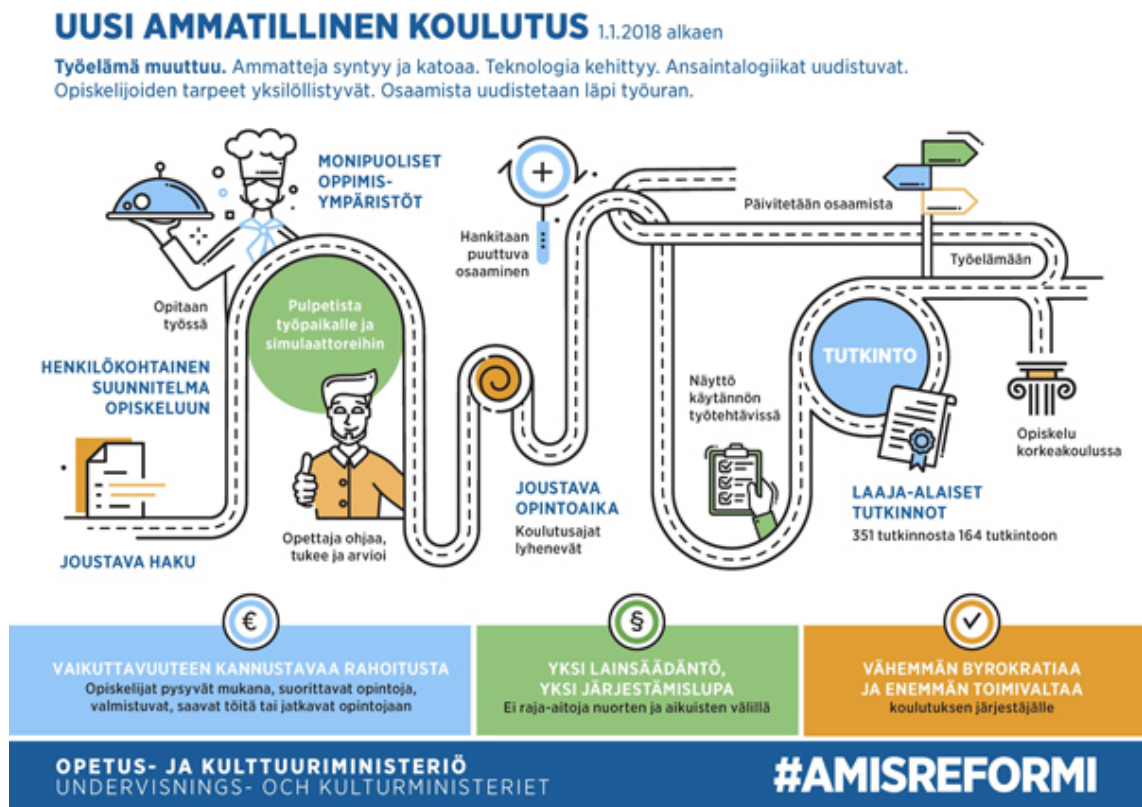
2.4 Ammatillisen koulutuksen reformi

Vuonna 1998 voimaan tulleet ammatillisen koulutuksen lait ja asetukset muuttuvat vuoden 2018 alussa. Ensitahdit muutokselle annettiin Juha Sipilän hallituksen muodostuttua toukokuussa 2015. Hallitus teki toimintasuunnitelman strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Yksi kärkihankkeista oli toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi, jonka tavoitteeksi on määritelty ”*Ammatillinen koulutus uudistetaan osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Lisäksi lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkuja sekä puretaan sääntelyä ja päällekkäisyyksiä.*” (Valtioneuvoston kanslia 2015, 30.)

Toimenpiteiksi on lueteltu muun muassa koulutusten päällekkäisyyksien sekä nuorten ja aikuisten koulutusten raja-aitojen poistamisen. Lisäksi toimenpiteinä ovat ammatillisen koulutuksen järjestäjärakenteiden, toimintaprosessien ja lainsäädännön uudistaminen. Keinoja uudistuksen toteuttamiselle etsitään muun muassa digitalisaatiosta ja koulutusten järjestäjien toimintaprosessien sekä oppimisympäristöjen kehittämisestä. Työpaikoilla tapahtuvaa oppimista halutaan kehittää ja lisätä. Tavoitteeseen aiotaan päästä esimerkiksi lisäämällä nuorten oppisopimuskoulutusta sekä vähentämällä työnantajille koituvaa hallinnollista ja taloudellista taakkaa. Reformilla tavoitellaan tietenkin myös säästöjä ja niitä tavoitellaan muun muassa uudistamalla rahoitusjärjestelmä ja yhdistämällä koulutusten järjestämislupakäytäntö. (Valtioneuvoston kanslia 2015, 30 – 31.)

Reformin myötä lainsäädäntövalmistelutyö alkoi opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta vuonna 2015. Lisäksi valtion budjettirahoituksessa kohdennettiin vuodesta 2016 alkaen säästöjä ammatilliseen toisen asteen koulutukseen siten, että kokonaissäästöinä tavoitettaisiin noin 248 miljoonaa euroa vuonna 2018 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Säädösprosessit on saatu päätökseen. Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) hy-

väkyttiin 28.6.2017 ja asetus ammatillisesta koulutuksesta hyväksyttiin 5.10.2017. Lain-
säädäntö astui voimaan 1.1.2018, jonka jälkeen ammatillisen koulutuksen prosessi on
kuvan 1 mukainen.

Kuva 1. Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017c).

Reformissa säästöä haetaan sääntelyn ja hallinnon keventämisen lisäksi sillä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen raja-aidat poistetaan. Aiemmat kaksi erilaista ammatillisen toisen asteen tutkinnon suoritustapaa, ammatillinen peruskoulutus ja näyttötutkinto, poistuivat vuoden 2018 alusta alkaen. Toisen asteen ammatillisissa tutkinnoissa tutkinnon perusteissa edellytetty osaaminen osoitetaan näyttämällä (näytöt). Opiskelijan osaaminen arvioidaan siten käytännön työprosesseissa. Osaaminen voi olla myös aiemmin hankittua. Puuttuvaa osaamista voidaan hankkia eri keinoin opiskelijan alettua. Opiskelijalle laaditaan yksilöllinen opinto- ja tutkintopolku henkilökohtaistamisprosessissa (kuva 2). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017d.)

OSAAMISPERUSTEISUUS ON ASIAKASLÄHTÖISYYTTÄ

SELVITETÄÄN JA TUNNISTETAAN
AIEMMIN HANKITTU OSAAMINEN
SEKÄ KARTOITETAAN PUUTTUVA
OSAAMINEN

1.

Esimerkiksi:

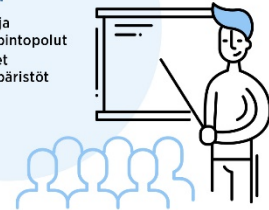
- Työkokemus
- Harrastukset
- Varusmies- tai siviilipalvelu
- Ulkomailta suoritettut opinnot
- Tutkinnoissa vaadittavat erillispätevydet
- Aiemmat tutkinnot ja tutkintojen osat
- Opinnot lukiossa, kansanopistoissa, kansalais- ja työväenopistoissa, korkeakouluissa
- Muu aiempi osaaminen

2.

OPISKELLAAN SELLAISTA,
JOSTA EI VIELÄ OLE
OSAAMISTA

- Yksilölliset ja joustavat opintopolut
- Monipuoliset oppimisympäristöt

3.

OPETTAJA OHJAA JA
TUKEE SEKÄ ARVIOI JA
TUNNUSTAA AIEMMIN
HANKITUN OSAAMISEN

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERVISNINGSG- OCH KULTURMINISTERIET

#AMISREFORMI

Kuva 2. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen henkilökohtaistamisprosessi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017d).

2.5 Ammatillisten toisen asteen tutkintojen uudistus

Ammatillisen koulutuksen reformissa yksi iso muutos on ammatillisten tutkintojen määrällinen vähentäminen. Muutosta perustellaan sillä, että aiemmin uutta osaamistarvetta varten on yleensä perustettu uusi tutkinto, mikä on lisännyt tutkintojen määrää. Nykyisin ammatillisia toisen asteen tutkintoja on 351 mukaan lukien ammatilliset perustutkinnot, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot. Tutkintojen määrä pudotetaan 164 ammatilliseen tutkintoon. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta (443/2016) tehtiin muutos ja muutos tutkintorakenteesta astui voimaan 1.8.2017. Muutoksessa kaikki tutkinnot uudistetaan siten, että ammatilliset perustutkinnot uudistuvat 1.8.2018 alkaen, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot viimeistään 1.1.2019. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017e.)

Tutkintorakenteen uudistamisella halutaan selkeyttää rakennetta ja lisätä tutkintoihin sisäistä joustavuutta. Sisällöllisesti lähellä toisiaan olevissa tutkinnoissa halutaan hyödyntää sisäistä synergiaa yhdistämällä useamman eri tutkinnon yhdeksi. Lisäksi uudistuksessa halutaan parantaa yksilöllisen ammatillisen suuntautumisen valintaa. Muutokset mahdollistetaan toteuttamalla tutkintojen uudistaminen siten, että niistä muodostuu laaja-alaisempia tutkintoja. Laajat tutkinnot mahdollistavat myös sen, että tulevaisuudessa tutkintojen sisältöjä voidaan uudistaa nopeammin kuin aikaisemmin. Uudistetuissa tutkinnoissa valinnaisuus lisääntyy ja tutkinnon sisällä voidaan erikoistua. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017e.) 1.1.2019 ammatillisia perustutkintoja on 43, ammattitutkintoja 65 ja erikoisammattitutkintoja 56 eli yhteensä 164 tutkintoa. Vähennys on 189 tutkintoa. Ammatillisten toisen asteen tutkintojen kehitys on kuvattuna taulukossa 1.

Taulukko 1. Ammatillisten tutkintojen määrän kehittyminen (Opetushallitus 2017d).

	1.8.2017	1.1.2018	1.8.2018	1.1.2019
Ammatilliset perustutkinnot	51	50	43	43
Ammattitutkinnot	172	166	143	65
Erikoisammattitutkinnot	121	118	110	56

Liiketalouden perustutkinnon muuttuu liiketoiminnan perustutkinnoksi 1.8.2018 alkaen. Liiketalouden perustutkinnon muutostyö alkoi, kun elokuussa 2016 astui voimaan päätös osaamisalojen poistamisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteen muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 443/2016). Osaamisalojen poistamisella haettiin tutkinnon sisälle joustavia valinnaisuutta ja yksilöllisen tutkintopolun mahdollistamista. Osaamisalojen poisto tuki myös tulevan reformin tavoitetta poistaa raja-aitoja.

Myös tutkinnon nimi vaihtuu. Tutkinnon nimen vaihdosta valmisteltiin myöhemmin syksyllä 2016, kun tutkintorakenne-ehdotus julkistettiin ensimmäisen kerran. Jo tuolloin ehdotettiin, että tulevaisuudessa tutkinnon nimi olisi liiketoiminnan perustutkinto. Tutkintorakennevalmistelun edetessä on varmistunut, että liiketalouden perustutkinto muuttuu liiketoiminnan perustutkinnoksi 1.8.2018 tapahtuvan uudistuksen myötä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017f). Tutkintonimikkeenä säilyy yhä merkonomi.

2.6 Tutkinnon perusteiden muutosprosessi

Ammatillisen koulutuksen tutkintoja ovat ammatillisten perustutkintojen lisäksi ammatti- ja erikoisammattitutkinnot. Ammatillisen koulutuksen tutkinnoista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Viimeisin muutos asetukseen on helmikuulta 2017 (Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteen muuttamisesta 137/2017). Ammatillisia tutkintoja uudistetaan työelämän osaamistarpeiden mukaiseksi. Aloite tutkinnon muuttamiseksi voi tulla esimerkiksi työelämästä, oppilaitoksista tai vaikkapa tammikuussa 2018 toimikautensa aloittavilta alakohtaisilta työelämätoimikunnilta. Muutostarve voi kohdistua esimerkiksi vain osaan tutkinnosta tai koko tutkinnon sisältöihin. (Opetushallitus 2017d.)

Opetushallituksen toimesta tehdään tarpeelliset selvitykset siitä, onko tarvetta aloittaa muutosprosessi ja tarvittaessa aloitetaan valmistelut tutkinnon perusteiden uusimistyöhön. Tutkinnon perusteiden muutosprosessi lähtee käyntiin siten, että Opetushallitus kokoaa jäsenet ohjausryhmään, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus uusista tutkinnon perusteista. Ohjausryhmä koostuu pääosin työelämän edustajista, kuten työnantaja- ja työntekijäpuolen jäsenistä. Mukana ohjausryhmässä on myös edustus ammattiliittojen asettamista jäsenistä sekä oppilaitosten edustajia. (Opetushallitus 2017e.)

Uudistusprosessia ohjaa Opetushallituksesta alakohtainen asiantuntija, joka kokoaa perustetyöhön työryhmän. Se koostuu koulutuksen järjestäjien eli ammatillisten oppilaitosten edustajista. Opetushallitus solmii koulutuksen järjestäjien kanssa sopimuksen, jossa määritellään sopimusosapuolten tehtävät. Yksi työryhmän jäsenistä toimii ohjausryhmän puheenjohtajana ja pääkoordinaattorina. Muille jäsenille asetetaan oma alueensa, joista he ovat vastuussa. Yleensä työryhmä aloittaa työskentelynsä ennen ohjausryhmää. Aloitustapaamisessa tarkennetaan tehtävät, aikataulu ja vastuujao. (Mäkelä ym. 2016, 42 – 52.)

Perustetyötä ohjataan Opetushallituksen antamilla määräyksillä ja ohjeistuksilla. Opetushallituksen alakohtainen asiantuntija on mukana ohjaus- ja työryhmän tapaamisissa alustuen kokouksien tavoitteet. Hän myös tukee uudistamisprosessin eri vaiheissa ryhmien työskentelyä muun muassa taustoittamalla annettuja määräyksiä ja ohjeistuksia. Perustetyötä tukee myös eri tahojen antamat palautteet, kommentit ja lausunnot. Erityisesti työelämältä ja ammatillisten oppilaitosten edustajilta saatu palaute tukee perustetyön tekemistä ja etenemistä. (Mäkelä ym. 2016, 50 – 51.)

Ohjaus- ja työryhmän saadessa oman osuutensa perustetyöstä valmiiksi tutkinnon perusteet käsitellään Opetushallituksen johtoryhmässä. Johtoryhmäkäsittelyssä voi ilmetä muutostarpeita, jotka korjataan Opetushallituksen asiantuntijan ja työryhmän jäsenten toimesta. Johtoryhmäkäsittelyn jälkeen tutkinnon perusteisiin tehdään kielentarkistus ja ne käännetään ruotsiksi. Opetushallitus julkaisee uudet tutkinnon perusteet laatimalla määräyskirjeen, jossa kerrotaan voimassaoloaika ja muun muassa siirtymämääräykset (Opetushallitus 2018).

3 TYÖELÄMÄN MUUTTUVAT OSAAMISTARPEET

3.1 Ammatillisen osaamisen käsitteet

Ammatillisessa koulutuksessa käytetään useasti eri yhteyksissä termiä osaaminen, niin myös uudessa ammatillisessa laissa. Osaamisella tarkoitetaan sitä tietoa ja taitoa, mitä opiskelija tai tutkinnon suorittanut tarvitsee pärjätäkseen ammattinsa eri työtehtävissä. Helakorven (2010, 64 – 68) mukaan omien tietojen ja taitojen soveltamista esimerkiksi työorganisaatiossa voidaan kutsua käsitteellä osaaminen. Osaaminen on yläkäsite, joka voidaan jakaa ammattitaidon ja asiantuntijuuden alakäsitteisiin. Vera & Crossan (2005, 126) toteavat, että osaamisen käsite sisältää ne tiedot (knowledge) ja taidot (skills), jotka yksilöllä ovat ja joita hän käyttää toimiessaan käytännön tehtävissä.

Eri ammatit sisältävät erilaisia vaatimuksia, joiden kautta kuvataan ammatin vaatima ammattiosaaminen (kvalifikaatio). Ammatillisen tutkinnon perusteissa ammattiosaaminen on jaettu tutkinnon osiin, joissa kunkin tutkinnon osan osaaminen kuvataan ammattitaitovaatimuksilla. Ammattitaitovaatimukset saavuttamalla saa tarvittavan kompetenssin eli pätevyyden. Kompetenssilla kuvataan niitä kykyjä ja ominaisuuksia, joilla yksilön on mahdollisuus suoriutua työtehtävästä. Saavutetusta kompetenssista voi saada esimerkiksi todistuksen, jolla ilmaistaan muodollinen kompetenssi. (Helakorpi 2010, 65.)

Osaamisella voidaan viitata yksilön lisäksi tiimin tai työyhteisön jäsenten osaamiseen. Työtehtävät ovat usein monipuolista ja laajaa osaamista vaativat, jolloin yksilön osaaminen ei välttämättä riitä koko organisaatiotasolla. Tällöin tiimin jäsenillä voi olla erilaiset osaamisprofiilit, joilla he täydentävät toisiaan ja pystyvät yhdessä omilla kompetensseilään täyttämään työn vaatimukset. Tiimin jäsenet oppivat toisiltaan vuorovaikutuksen ja reflektoinnin avulla. Sitä kautta he pystyvät toimimaan muuttuvassa toimintaympäristössä yhä paremmin. (Helakorpi 2010, 66.)

3.2 Tulevaisuuden osaamistarpeet työelämässä

Olemme kokemassa isoa työelämän murrosta muun muassa teknologian kiihtyvän kehityksen myötä. Digitalisaatio, keinoäly, automatisaatio, robotit ja virtualisoituminen muuttavat työelämän tulevaisuuden. Ammatteja todennäköisesti joiltain osin katoaa, mutta

uusia ammatteja myös syntyy. Rutiinimuotoiset työtehtävät vähentyvät tai häviävät. Työtehtävät muuttuvat monipuoliseksi. Asiantuntijuustehtävät lisääntyvät. Erityisesti teknologian kehittymisen myötä työtehtävät tulevat muuttumaan paljon. (Berger & Frey 2016, 20 – 23; Demos Finland & Demos Effect 2017.)

Automatisaation lisääntyessä ihmisten tekemän työn osuus tuotannollisissa töissä vähenee. Myös digitalisaatio vaikuttaa siihen, että ihmisten osuutta työn tekemisessä tarvitaan vähän tai ei ollenkaan. Keinoäly kehittyy nopeasti ja jo nyt on nähtävissä, että keinoälyn avulla koneet voivat korvata ihmisen myös monimutkaisissa ja inhimillistä ajattelua vaativissa työtehtävissä. Digitalisaatio ja virtualisoituminen mahdollistavat töiden tekemisen riippumatta ajasta ja paikasta. Verkostomainen työskentely on mahdollista digitaalisuuden myötä. (Oksanen 2017, 17 – 18.)

Tulevaisuuden työnkuvat ovat todennäköisesti laaja-alaisia ja tarkkaan määritellyt ammatin rajat hälvenevät. Työtä tehdään yhä enemmän tiimeissä, joissa toimitaan yhteistyössä ratkoen ongelmia tai kehittämällä uusia innovaatioita. Verkostoituminen ja toimiminen yhteistyössä muiden asiantuntijoiden tai verkostossa toimivien kanssa vaatii työntekijältä erilaisia taitoja kuin yksin työskennellen. Globalisaation kautta monikulttuuriset työyhteisöt lisääntyvät. Valmiuksia toimia monikulttuurisissa yhteisöissä tarvitaan. Myös kansainvälistyminen ja kansainvälinen yhteistyö työelämässä lisääntyvät. (Rajander-Juusti 2013, 17 – 21.)

Elinikäisen oppimisen käsite on ollut käytössä jo pitkään. Myös ammatillisten perustutkintojen vaatimuksissa elinikäisen oppimisen avaintaidot ovat olleet mukana jo useamman vuoden. Elinikäistä oppimista voidaan kuvata myös sanoilla jatkuva oppiminen. Työelämän muutos edellyttää jatkuvaa opiskelua ja oppimista työn ohessa sekä työssä ollessa. Oman työn osa-alueiden osaamisen ja hallinnan lisäksi tarvitaan laajaa alaista jatkuvaa koulutustautumista. Halu oppia uutta ja kehittyä ovat jo nyt keskeisiä vaadittuja ominaisuuksia työntekijältä. Lisäksi tulevaisuudessa korostuvat työn organisointiin liittyvä tekeminen, joten itsensä johtamisen sekä oman työn organisoimisen taitoja tarvitaan. (Oksanen 2017, 30 – 31.)

Työelämän muutos haastaa pohtimaan, millaista osaamista ja taitoja tarvitaan tulevaisuudessa. Työn muutoksen myötä moni jo olemassa oleva osaamistarve voi korostua, voimistua, vähentyä tai muuttua. Myös täysin uusia osaamistarpeita syntyy. Rajander-Juusti (2013, 21) mukaan osaamistarpeita voidaan luetella toimialakohtaisesti, mutta osaamistarpeita on myös yhteisiä eli osaamistarve on toimialariippumatonta. Tällaisia

osaamistarpeita ovat esimerkiksi teknologia-, kielitaito-, asiakaspalvelu-, kansainvälistymis- ja liiketoimintaosaaminen.

Oksasen (2017, 31 – 32) mukaan tulevaisuuden työelämässä tarvitaan taitoa oppia uusia asioita. Myös tiedonhallinta, oleellisten asioiden tunnistaminen ja kriittisen ajattelun taidot ovat oleellisia. Muutokset ovat työelämässä läsnä jatkuvasti jo nyt, siksi muutoksen hallintataito on tärkeä. Jotta muuttuvassa työelämässä pärjää ja jaksaa, tarvitaan joustavaa asennetta ja uteliaisuutta kohdata uutta. Työssä oppimista, organisaation tukea oppimiseen ja vuorovaikutteista verkostoissa toimimista tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa. Siten yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot korostuvat, kuten myös perinteiset ryhmätyö- ja organisointitaidot. Lisäksi tulevaisuudessa korostuu entisestään oppimaan oppimisen osaaminen ja taito soveltaa opittua erilaisissa vaihtelevissa tilanteissa (Rajander-Juusti 2013, 21).

Ammatillisessa koulutuksessa keskitytään erittäin paljon ammatin substanssiosaamisen hankkimiseen. Tulevaisuudessa oman alan syvällisen osaamisen ja substanssitiedon hankkimisen tarve eivät vähene. Vankalla ammatillisella osaamisella vahvistetaan mahdollisuutta selvittää jatkuvassa muutoksessa omassa työssään. Uuden ideointi ja innovointi, kokonaisuuksien ymmärtäminen sekä erilaisten työssä ilmenevien ongelmien ratkaiseminen onnistuu parhaiten, jos hallitsee alan teorian ja käytännön (Oksanen 2017, 32).

Ammatillisessa peruskoulutuksessa meneillään oleva reformi uudistaa myös tutkintoja. Uudistuksella luodaan mahdollisuuksia joustavaan opinto- ja tutkintopolun muodostamiseen siten, että työelämän osaamistarpeet huomioitaisiin paremmin. Rajander-Juustin (2013, 23 – 24) mukaan työhön halutaan moniosaajia, jotka hallitsevat ja osaavat enemmän kuin yhden osa-alueen työkokonaisuuden. Syvän substanssiosaamisen lisäksi arvostetaan siten laajempaa osaamista, siksi koulutuksen on hyvä mahdollistaa erikoistumisen useampaan osa-alueeseen. Siinä tarvitaan ammatillisen reformin mukaista koulutuksen ja työelämän yhteistyön kehittämistä.

3.3 Tulevaisuuden osaamistarpeet kirjastoalalla

Muuttuvan työelämän vaikutukset näkyvät kirjastoalalla voimakkaasti jo nyt, mutta myös tulevaisuudessa. Teknologian voimakas ja nopea kehittyminen on muuttanut kirjastoalaa jo useamman vuosikymmenen ajalla. Kirjastoautomaation kehittyminen käynnistyi 1970-

luvulla ja internetin World Wide Webin avulla tapahtunut läpimurto 1990-luvun puolessavälissä sysäsivät Suomen kirjastot voimakkaaseen muutokseen. Kirjastot toimivat erityisenä väylänä Suomen kehittymiselle tietoyhteiskunnaksi 1990-luvulta alkaen. (Esim. Mäkinen 1999, 190 – 200; Haasio & Savolainen, 2006; Saarti 2009, 754.) Kirjastoissa on siten totuttu erityisesti teknologian kehityksen tuomiin isoihin muutoksiin toiminnassa ja työelämässä jo ennen nykyistä teknologista kehitystä. Selvää kuitenkin on, että teknologian kehittyminen ja myös mobilisaatio muuttavat merkittävästi myös tulevaisuuden kirjastotyötä.

Iflan vuoden 2013 trendiraportin (2013, 4) mukaan informaatioympäristöämme muuttaa viisi trendiä. Uusien teknologioiden myötä yksilöiden tiedonsaanti sekä laajenee että rajoittuu, sillä perus- ja informaatiolukutaidon osaamisen merkitys korostuvat. Henkilöt, joilla on edellytykset ja osaaminen informaatiotulvassa navigoimiseen, pärjäävät ja menestyvät. Muilla on syrjäytymisen vaara. Myös pääsy tietoon ei tulevaisuudessa ole itesäänselvyyttä, sillä verkkoliiketoimintamallit kehittyvät ja muuttuvat. Varallisuus tai sen puute voivat ohjata pääsyä tietoon. Mutta verkko myös mahdollistaa. Nimittäin toisena trendinä Iflan raportissa mainitaan verkko-opetuksen globaali leviäminen ja sitä kautta oppimisen kustannusten väheneminen. Tällä on tasa-arvoistava merkitys ja oppiminen on mahdollista saavuttaa helpommin.

Kolmantena trendinä on erilaisten tahojen keräämien tietovarantojen myötä lisääntyvä yksilöiden profilointi. Tietoliikenteen valvonta ja suodattaminen mahdollistavat yksilöiden seurannan. Yksilön yksityisyyden suoja ja verkkomaailman luotettavuus määrittellään uudelleen. Neljännen trendin ydinsanoma on se, että hyperverkot linkittävät yhteisöjä tiiviimmiksi ja erilaiset uudet näkemykset sekä mielipiteet pääsevät helpommin esille. Hallinnon läpinäkyvyys lisääntyy ja julkisia palveluja kehitetään kansalaislähtöisesti. Viidennessä trendissä heijastuu informaatiotalouden mullistuminen, sillä esimerkiksi mobilisaatio, 3D-tulostus ja kielenkäännöstekniikat kehittyvät ja leviävät nopeasti. Ihmisillä on yhä paranevat mahdollisuudet toimia aktiivisesti paikasta tai omasta iästä riippumatta. (Ifla 2013, 4.)

Ifla julkaisi vuonna 2017 päivitetyn trendiraportin, jota voisi kutsua myös seurantaraportiksi. Siinä esitellään, miten vuoden 2013 trendit ovat näyttäytyneet seuraavien vuosien aikana. Helpompi pääsy tietoon kehittyneen teknologian avulla on mahdollistanut väärän informaation leviämisen. Uskottavan oloista tietoa on verkossa löydettävissä ja saatavilla, medialukutaidon merkitys kasvaa yhä. Tulevaisuuden tutkijan Karl Schroederin mu-

kaan kirjastoilla on niin sosiaalisella kuin fyysisellä tasolla tärkeä rooli myös tulevaisuudessa. Kirjastojen avulla ihmisten on mahdollista päästä käyttämään luotettavia digitaalisia ja fyysisiä tietomateriaaleja. Samaa mieltä on kehityskonsultti Nick Ashton-Hart, jonka mukaan kirjastot mahdollistavat ihmisten kouluttautumisen antamalla heidän käyttöönsä teknologian ja ohjauksen. (Ifla 2017, 4 – 5.)

Uusi kirjastolaki tuli voimaan 1.1.2017. Kirjastolaissa on otettu huomioon monin tavoin nykytilanne, mutta myös tulevaisuuden trendit. Kirjastot ovat jatkossakin kaikkien käytävissä ja saavutettavissa ikään, sukupuoleen, rotuun tai varallisuuteen katsomatta. Lain mukaan yleisen kirjaston tehtävinä on myös muun muassa pitää yllä uudistuvaa ja monipuolista kokoelmaa, edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota ohjausta ja tukea esimerkiksi monipuolisen lukutaidon saavuttamiseksi sekä tarjota tiloja ja edistää vuoropuhelua. Laissa annettujen tehtävien mahdollistajaksi säädetään, että kirjastoilla tulee olla tilat, välineistö ja osaava henkilöstö. (Kirjastolaki 1492/2016.)

Myös Suomen tieteellisen kirjastoseuran strategiassa 2017 – 2021 huomioidaan tulevaisuuden trendit. Tutkimuksen ja opetuksen toimintaympäristön muutoksista mainitaan digitalisaatio, muuttuvat säädökset, avoin tiede, kansainvälisyys, resurssit ja vaikuttavuuden arviointi. Verkostoituminen, markkinointi ja viestintä, yhteiskunnallinen sekä poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen mainitaan strategian toimenpiteiksi. Suomen tieteellisen kirjastoseuran visiona ja päämääränä on vaikuttavuuden sekä näkyvyyden lisäksi olla tarvittavan osaamisen kehittäjä. (Suomen tieteellinen kirjastoseura 2017.)

Tulevaisuuden osaamistarpeet vaikuttavat myös alan koulutuksen sisältöihin. Vuonna 2015 perustettiin Suomen kirjastoseuran toimesta koulutustyöryhmä, jonka tehtävänä laatia suuntaviivat sille, miten alan koulutus voi tukea kirjastojen toimintaa. Koulutustyöryhmä työsti selvityksen, jossa pohdittiin laajasti kirjastoalalla tarvittavaa osaamista. Selvityksessä mainitaan kirjastoammatin ydinosaamiseksi eri kirjastosektoreilla tiedonhaun, tiedon organisoinnin, kokoelmatyön, asiakaspalvelun, asiakkaiden tiedontarpeiden tunnistamisen ja palveluiden järjestämisen sekä kirjastoverkoston tuntemisen. (Suomen kirjastoseura 2017.)

Koulutustyöryhmä selvitti toisen asteen opinnoista valmistuneiden ajatuksia siitä, millaisiin työtehtäviin he ovat opintojensa jälkeen sijoittuneet sekä millaista osaamista he olisivat tarvinneet lisää. Työtehtävät liittyivät pitkälti kokoelmanhoitoon, asiakaspalveluun, tilastointiin, tiedotukseen, viestintään, markkinointiin ja tapahtumien suunnitteluun sekä

tuotantoon. Osaamista kaivattiin lisää nimenomaan tapahtumien tuottamisessa sekä kuvankäsittelyssä ja visualisoinnissa. Selvityksessä nousi esille myös muu osaamistarve, kuten pedagoginen osaaminen, projektinhallinta- ja yhteistyötaidot sekä verkostointiosaaminen. (Suomen kirjastoseura 2017.)

Kuten edellä olevista voi päätellä, kirjastoalan työntekijöiden osaamistarpeet ovat muuttuneet ja muuttumassa. Silti selkeästi yhä tarvitaan kuitenkin myös perinteisiksi katsottavia osaamistarpeita, joita alalle tulevalta työntekijältä voidaan edellyttää. Satu Salmelan (2014, 11) osaamiskyselyssä Etelä-Kymenlaakson kirjastoissa kirjaston työntekijöiden osaaminen jaoteltiin seitsemään osaamisalueeseen. Alueet oli muodostettu kirjasto- ja tietopalvelualan yleisten osaamisvaatimusten sekä muun muassa kirjastojen henkilökunnan ja osaamiskuvausten pohjalta. Osaamiskyselyn osaamisalueet määriteltiin seuraavasti:

1. toimintaympäristöosaaminen
 - a. toimintaympäristön tuntemus ja asiakasosaaminen
2. palveluosaaminen
 - a. lainaus- ja tietopalveluosaaminen sekä erityisosaamisina muun muassa kaukopalveluosaaminen, tukipalvelut ja elämykselliset kirjastopalvelut
3. kokoelma- ja sisältöosaaminen
 - a. esimerkiksi kokoelmien hoito ja ylläpito sekä aineiston hankinta
4. pedagoginen osaaminen
 - a. muun muassa perehdyttäminen, opastus- ja neuvontataidot, mediakasvatus ja opetustaidot
5. vuorovaikutus-, viestintä- ja markkinointiosaaminen
 - a. puheviestintä ja esiintyminen, kirjallinen viestintä myös verkossa, kielitaito sekä markkinointiosaaminen
6. tieto- ja viestintätekninen osaaminen
 - a. yleinen tietotekninen osaaminen sekä ohjelmistojen, sovellusten ja laitteiden hallinta
7. työn kehittäminen ja hallinta
 - a. työyhteisötaidot, suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvä osaaminen sekä juridinen osaaminen, myös projektiosaaminen

Yllämainituissa osa on perinteiseksi ajateltavia tai jo pitkään alalla vaadittuja osaamisia. Esimerkiksi pian vanhoiksi jäävissä tutkinnon perusteissa tieto- ja kirjastopalvelujen

osaamisalan pakollisissa tutkinnon osissa ammattitaitovaatimuksina olivat edelliseen listaan liittyen esimerkiksi ammattialan toiminnan rakenteen eli toimintaympäristön tuntemus, tiedottamiseen liittyvä osaaminen, opastustilanteiden suunnittelu- ja toteutusosaaminen, aineiston hankinnan sekä kokoelman ylläpidon osaaminen sekä myös aineistojen sisältöjen esilletuomiseen liittyvä osaaminen.

Mutta perinteisiksi luokiteltavien osaamisalueiden lisäksi tarvitaan myös uudenlaista osaamista. Vahvasti esille nousee tapahtumatuotantoon liittyvä suunnittelu-, järjestely- ja toteuttamisosaaminen. Myös projektinhallintaosaamista tarvitaan. Näihin liittyen alan työntekijällä on hyvä olla taitoa verkostoitua ja toimia tiimissä. Medialukutaitoon ohjaaminen, väärän tiedon ja valeutisten tunnistamiseen opastaminen vaativat syvällistä osaamista, jota tulee tutkinnon sisällöissä ja oppilaitosten opintotarjonnassa lisätä. Lisäksi kirjaston aineistojen sisältöjen avaaminen ja esille tuominen niin fyysisissä tiloissa kuin mobiili- ja onlinepalveluissa vaativat myös osaamista, jotka alan koulutuksessa pitää myös huomioida.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkinnon perusteiden laatimisprosessissa tarkastellaan erityisesti tulevaisuuden ammatillisia osaamistarpeita ja tavoitteena oli tutkimuksellisen kehittämisen sekä toimintatutkimuksen keinoin laatia tutkinnon perusteet, joilla tuotetaan tulevaisuuden osaajia. Liiketoiminnan perustutkinnon suorittaneet sijoittuvat erityisesti liiketoiminnan eri työpaikkoihin, mutta myös julkisorganisaatioihin, kuten Kelaan ja erilaisiin kirjastoihin. Ensimmäiset uusien tutkinnon perusteiden mukaan tutkinnon suorittaneet valmistuvat vuonna 2021. Tutkinnon perusteiden täytyy siten vastata laaja-alaisiin tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Perustetyön onnistumiseksi tarvittiin laaja-alaista yhteistyötä ja kehittävää tutkimusotetta.

4.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

Kehittämistutkimuksen tavoitteena on useimmiten ratkaista jokin käytännön ongelma, eikä niinkään uuden teorian tuottaminen, kuten on tavoitteena tieteellisessä tutkimuksessa (Ojasalo ym. 2014, 17 – 21). Tutkimuksellinen kehittäminen on rinnastettavissa kehittämistutkimukseen, jotka molemmat lähtevät muutostarpeesta ja tuottavat kehittämisprosessin kautta konkreettisen tuloksen. Näillä on erona se, että tutkimuksellisessa kehittämisessä tutkija osallistuu prosessiin itse, kun taas kehittämistutkimuksessa tutkija voi joko osallistua prosessiin tai toimia ulkopuolisena tarkkailijana. (Toikko & Rantanen 2009, 9 – 12.) Tämä tutkimus on erityisesti tutkimuksellinen kehittäminen, sillä opinäytteen tekijä osallistui itse muutosprosessiin sekä myös konkreettisen lopputuloksen tekemiseen.

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kehittäminen on ydintavoite, mutta kehittämisessä on mukana tutkimuksellisuuden periaatteet. Keskiössä ei ole siten tutkimus itsessään vaan konkreettinen kehittäminen ja sen lopputulos. (Toikko & Rantanen 2009, 22.) Ojasalon ym. (2014, 17 – 21) mukaan tutkimuksellisessa kehittämisessä tutkimuksellisuus esiintyy siten, että valinnat perustellaan ja dokumentoidaan. Kehittäminen on järjestelmällistä. Lisäksi tutkimuksellisessa kehittämisessä hyödynnetään niin tutkimuskuin käytännön tietoa. Prosessia ja tuloksia arvioidaan. Näiden avulla tutkimus etenee systemaattisesti ja prosessin dokumentointi on tarkkaa.

Liiketoiminnan perustutkinnon perustetyössä kehittämisen päätavoitteena oli luoda uudet tutkinnon perusteet, joilla vastataan tulevaisuuden osaamistarpeisiin liiketoiminnan ja julkisorganisaatioiden työtehtävissä. Kehittämistyössä hyödynnettiin niin tutkimustietoa tulevaisuuden osaamistarpeista kuin työelämän asiantuntemusta perustetyön eri vaiheissa. Prosessin tuloksia arvioitiin ja muutettiin ohjausryhmän kokoontumisien sekä lausuntokierrosten kommentteista saadun tiedon yhteydessä. Tulokset ja muutokset dokumentoitiin. Toikon & Rantasen (2009, 23) mukainen perustellun tiedon tuottaminen ja konkreettinen lopputulos saavutettiin.

4.2 Toimintatutkimus

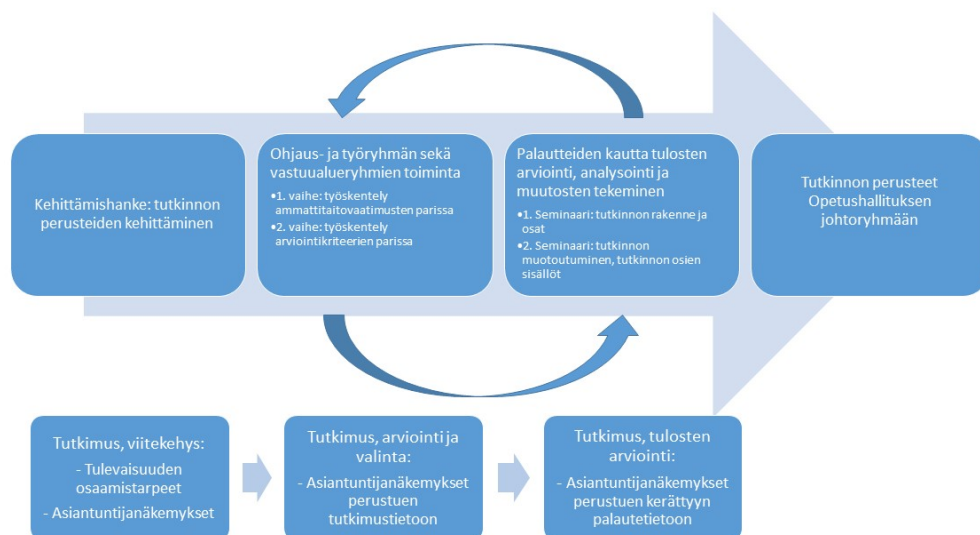
Tässä opinnäytteessä on piirteitä myös toimintatutkimuksesta, joka on muun muassa Ojasalon (2014, 60) mukaan laadullista tutkimusta. Kuten toiminnallisessa kehittämistyössä, myös toimintatutkimuksessa tutkija osallistuu aktorien eli toimijoiden mukana ryhmätoimintaan. Tutkijalla on aktiivinen rooli ryhmän toiminnassa, mikä edellyttää tutkijalta hyviä sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. (Kananen, 2014. 67.) Toimintatutkimukset voi jakaa kolmeen erilaiseen muotoon tai lähestymistapaan: tekninen, käytännöllinen (praktinen) ja kriittinen (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 164 – 166).

Teknisessä tutkimuksessa impulssi kehittämissuunnitelman aloittamiseen tulee yleensä ulkopuoliselta taholta, kuten tässä tutkimuksessa Opetushallituksen toimeksiantona. Toisaalta teknisessä toimintatutkimuksessa tutkija on suhteessa osallistujiin riippumaton, kun taas praktisessa tutkija toimii yhteistyössä osallistujien kanssa. Myös kriittisessä lähestymistavassa tutkija on osallisena. Hän muun muassa on koordinoija ja osallistuja sekä jakaa vastuun muiden kanssa. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 164 – 166.) Tässä tutkimuksessa tutkija toimi yhteistyössä ohjausryhmän ja tiimikohtaisten jäsenten kanssa koordinoiden toimintaa. Hän myös jakoi vastuuta työryhmän muiden jäsenten kesken. Siten erityisesti praktinen ja kriittinen toimintatutkimus kuvastavat tämän tutkimuksen lähestymistapaa.

Toimintatutkimukselle tyypillistä on se, että tutkimus etenee syklimäisesti eli vaiheittain. Tutkimuksessa edetään suunnittelusta toimintaan, toiminnasta havainnointiin ja reflektointiin sekä havainnoinnista ja reflektoinnista palataan jälleen toimintaan. Syklejä voi olla useampi ja edelliset kierrokset täydentävät seuraavaa. Kehittymistä tapahtuu erityisesti reflektointivaiheessa. (Toikko & Rantanen 2009, 67.) Tutkimuksellisen otteen ke-

hittämistyölle tuo tutkimuksellisten toimenpiteiden tuominen mukaan kehittämisprosessiin. Ilman tutkimuksellisuutta opinnäyte ei ole korkeakoulutasoinen. (Kananen 2014, 55.)

Tässä tutkimuksessa syklimäisyyttä kuvastaa se, että työskentelyä tehtiin isommissa ja pienemmissä ryhmissä, jolloin toisilta saatu palaute lisäsi tietoa sekä muutti kehittämisen suuntaa tai sisältöä. Syklimäisyyttä kuvaa erityisesti myös se, että tutkinnon perusteita esiteltiin muun muassa seminaareissa kahdessa eri vaiheessa. Saadun palautteen kautta käsittelyä jatkettiin sekä työ- että ohjausryhmässä. Tutkimuksista kumpuavaa tietoa hyödynnettiin erityisesti kehittämistyön alkuvaiheessa ja palautteiden kautta saatua tietoa hyödynnettiin jatkotyöskentelyn yhteydessä. Lopputulokseen vaikutti erityisesti työelämästä saadut kommentit. Kuviossa 3 havainnollistaa tämän tutkimuksen prosessin syklimäisyyden sekä tutkimuksellisuuden eri vaiheissa.

Kuvio 2. Toimintatutkimuksen syklimäisyys sekä tutkimuksellinen ote kehittämistyössä.

Syklien eri vaiheissa tutkimuksellisuus pidettiin mukana eri tavoin. Alussa tukeuduttiin kirjallisuuteen ja asiantuntijalausuntoihin, kun pohdittiin tulevaisuuden merkonomin osaamistarpeita. Tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksien laadinnan aikana tiedonkeruuta tehtiin myös opetusmenetelmänä tunnetun aivoriihimenetelmän (brainstorming) avulla. Tässä sitä käytettiin ideointimenetelmänä. Learning café -menetelmää käytettiin kehittämistyön loppuvaiheessa, kun ohjausryhmä pohti muun muassa sitä, muodostuuko tutkinnosta erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin luontevia osaamispolkuja.

Aivoriihimenetelmä

Aivoriihi on yhteisöllinen ideointimenetelmä, joka toimii parhaiten sopivan kokoisessa ryhmässä. Ryhmän koko on yleensä kuudesta kahteentoista. Ojasalon ym. (2014, 160 – 161) mukaan menetelmää voidaan hyödyntää apuna luovassa ongelmanratkaisussa. Työskentely on tavoitteellista ja annettua aihetta tai teemaa ryhmä käsittelee sekä ideoi vapaasti ilman kritiikkiä. Aivoriihimenetelmällä on tarkoitus tuottaa mahdollisimman paljon ideoita, jotka kirjataan muistiin. Ryhmällä on vetäjä, jonka vastuulla on prosessin eteneminen tavoitteen mukaisesti. Tarvittaessa vetäjä rytmittää ideointityöskentelyä ja antaa työskentelylle lisävauhtia. Aivoriihityöskentely etenee vaiheittain, jolloin alun vapaalla ideoinnilla tuotetaan ideoita, joita kehitetään ja yhdistellään edelleen seuraavissa vaiheissa.

Learning Café -menetelmä

Learning Café eli oppimiskahvila on menetelmä, jota hyödynnetään tilanteissa, joissa ratkaistaan ongelmia tai kysymyksiä. Menetelmän avulla voidaan muun muassa luoda yhteinen näkemys. Menetelmä soveltuu isoille ryhmille, joissa on vähintään 12 osallistujaa. Iso ryhmä jaetaan pienempiin pöytäryhmiin ja nämä pienryhmät kiertävät kaikki pöydät. Pöydissä on eri aiheet tai kysymykset, joita siinä pöydässä käsitellään. Kunkin kahvilapöydän vetäjä pysyy samana. Hän koostaa omassa pöydässään kertyneet ajatukset ja kirjaa ne muistiin. Hän myös tiivistää edellisen ryhmän pohdinnat uudelle ryhmälle, joka jatkaa siitä kehittäen ja yhdistäen aiemmin työstettyjä ajatuksia edelleen. Kun kierrokset ovat ohi, vetäjät koostavat omassa pöydässään syntyneet ajatukset, joiden työstämistä voidaan vielä jatkaa isona ryhmänä. (Junnila ym. 2011, 39 – 41.)

5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET

Kesäkuussa 2016 Opetushallitus tiedusteli Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistolta (myöhemmin VAAO) kiinnostusta osallistua tutkinnon perustyöhön asiantuntijatiimin vetäjän roolissa liiketalouden perustutkinnon uudistamisprosessissa. VAAOn vastuualueeksi oli määritelty tieto- ja kirjastopalvelujen osaaminen ja tiiminvetäjäksi kysyttiin tämän tutkimuksen kirjoittajaa. Kirjastoalan ammatillista toisen asteen koulutusta ja tutkintoja VAAO on järjestänyt jo 2000-luvun alusta lähtien ja tutkimuksen kirjoittaja on toiminut VAAOssa kirjastoalan tutkintojen vastuuhenkilönä vuodesta 2008 alkaen.

Perustetyötä johti Opetushallitus, josta vetovastuussa toimi prosessin aikana kaksi opetusneuvosta. Tutkinnon perusteiden uudistamisprosessia varten Opetushallitus perusti työryhmän, jonka puheenjohtajana ja prosessin kokonaiskoordinoijana toimi Suomen Liikemiesten Kauppaopiston edustajat. Kokonaisuus oli jaettu viiteen osaamisen osa-alueeseen. Asiantuntijatiimejä oli siten vetämässä VAAOn (tieto- ja kirjastopalvelujen osaaminen) lisäksi neljän muun koulutuksen järjestäjätahon edustajat:

- MERCURIA Kauppiaitten kauppaooppilaitos (kaupan ja finanssialan osaaminen)
- Jyväskylän ammattiopisto ja Jyväskylän aikuisopisto (taloushallinnon osaaminen)
- Markkinointi-instituutti (viestinnän ja digitaalisuuden osaaminen)
- Oulun seudun ammattiopisto (liiketoimintaosaaminen, yrittäjäyys)

Opetushallitus kutsui perustetyötä tekemään asiantuntijoita liiketoiminnan ja julkisen alan eri osa-alueilta, kuten myös kirjastoalalta. Asiantuntijat muodostivat työelämälähtöisen ohjausryhmän, jolle tehtäväksi asetettiin valmistella ehdotus uudistetuista liiketalouden perustutkinnon perusteiksi. Ohjausryhmän toimikaudeksi asetettiin 13.9.2016 – 31.12.2017. Ohjausryhmässä oli työelämän edustajia esimerkiksi isoista ketjuliikkeistä, tilitoimistoista, vakuutus- ja kirjastoalalta. Taulukossa 2 on kuvattuna perustetyössä toimivien eri ryhmien tehtävät ja toiminta.

Taulukko 2. Perustetyön eri ryhmien työnjako

Ohjausryhmä	Työryhmä	Asiantuntijatiimit
- Koostuu työelämän asiantuntijoista - Valmistelee esityksen uusista tutkinnon perusteista - Tuo asiantuntijuutensa kautta työelämän näkökulman tutkinnon perusteiden osaamisvaatimuksiin - Päättää tutkinnon perusteissa sisältöjen suunnan - Päättää työryhmän esitysten mukaan, mitä tutkinnossa pidetään mukana ja mitä ei pidetä	- Perustetyön koordinointi - Asiantuntijoiden tuottaman ajattelun ja tahtotilan kirjoittaminen tutkinnon perusteiksi ammatillisten tutkinnon osien osalta - Esitysten valmistaminen ohjausryhmän päätöksentekoa varten - Työryhmän jäsenet toimivat asiantuntijatiimin vetäjinä ja kirjoittavat tiimin työstämät ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit	- Jaottelu tiimeihin osaamisen mukaan, esimerkiksi kirjastoalan asiantuntijat omana tiiminään - Ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien työstäminen työelämän vaatimusten mukaisesti

Ohjausryhmässä oli eri organisaatioista edustajia, kuten muun muassa myyntijohtajia, työsuojelupäällikkö, laskentapäällikkö, ketjujohtaja ja kirjanpitäjiä. Kirjastoalan asiantuntijajäsenet olivat erityisesti kirjastojohtaja, kirjastovirkailija, tietopalveluvirkailija ja kirjastoalan lehtori. Ohjausryhmässä oli myös ammattiliiton edustaja, joka osittain osallistui myös kirjastoalan asiantuntijatiimityöskentelyyn. Ohjausryhmän virallisen asettamisen jälkeen asiantuntijatiimiä vahvistamaan saatiin myös tieteellisten kirjastojen edustaja. Hän osallistui kahteen asiantuntijatiimitapaamiseen.

5.1 Työn aloitusvaihe

Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran elokuussa 2016. Ensimmäisessä kokouksessa työryhmän jäsenet perehdyttiin tutkintoperustetyöhön, kuten muutosprosessin tavoitteisiin, muutostyössä huomioitaviin säädöksiin, koulutuspoliittisiin linjauksiin ja työelämän tarpeisiin. Työryhmä tutustutettiin lisäksi tutkinnon perustetyön muihin ohjeistuksiin sekä selvennettiin perustetyöhön osallistuvien tahojen roolit. Perustetyölle hahmoteltiin erilaisten ryhmäkokoontumismäärät sekä niille tavoitteelliset aika-

taulut. Ensimmäisessä tapaamisessa käsiteltiin myös Opetushallituksen ja VAAOn yhteistyösopimuksen sisällöt. Yhteistyösopimus solmittiin ensimmäisen kokoontumisen jälkeen.

Perustetyön eteneminen suunniteltiin ja aikataulutettiin. Tavoitteena oli, että tutkinnon perusteet ovat valmiina ja julkaistuna vuoden 2017 loppuun mennessä. Vuoden 2016 loppuun mennessä tavoitteeksi asetettiin pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien luominen sekä niihin ammattitaitovaatimusten laatiminen. Tähän arvioitiin riittävän kolme ohjausryhmän ja työryhmän sekä kaksi asiantuntijatiimin kokoontumista. Tutkinnon osat ammattitaitovaatimuksineen oli tarkoitus esitellä seminaarissa marraskuussa 2016. Kevätlukukaudelle 2017 asetettiin tavoite saada jokaiseen tutkinnon osaan arviointikriteerit toukokuuhun mennessä. Tähän työhön varattiin kolme ohjausryhmän, neljä työryhmän sekä kolme asiantuntijatiimin kokoontumista.

Toinen esittelyseminaari sovittiin toukokuulle 2017. Seminaarin jälkeen saatavia palautteita suunniteltiin työstettäväksi sekä työ- että ohjausryhmän kokoontumisissa. Heti ohjausryhmän elokuisen kokoontumisen jälkeen tutkinto sisältöineen oli tarkoitus lähettää lausuntokierrokselle. Lausuntokierroksen jälkeen varattiin vielä yksi kokoontuminen työryhmälle. Kokoontumisessa oli tarkoitus käsitellä lausunnoista tulleet kommentit ja tehdä tarvittavat muutokset ennen kuin tutkinnon perusteet annetaan Opetushallituksen johtokunnan käsittelyyn, johon varattiin lokakuusta joulukuuhun aikaa. Työryhmän ensimmäisessä tapaamisessa valmisteltiin myös ensimmäisen ohjausryhmän kokoontumisen asioita.

5.1.1 Ohjausryhmän ensimmäinen kokoontuminen ja aivoriihityöskentely

Ohjausryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 13.9.2016. Ohjausryhmän jäsenet ohjattiin asiantuntijuutensa mukaiseen pöytään ja Opetushallituksen edustaja sekä kokonaisuutta koordinoivat puheenjohtaja ja sihteeri alustivat päivän. Ohjausryhmälle kerrottiin tutkintojärjestelmästä ja tutkinnon perusteiden uudistamisen lähtökohdista. Heille kerrottiin myös ohjausryhmän roolista perustetyössä sekä työskentelytavoista, työnjaosta ja kirjoittamisvastuista. Lisäksi käsiteltiin tulevaisuuden työelämän megatrendejä ja osamistarpeita. Alustuksen jälkeen asiantuntijatiimien vetäjät ottivat vetovastuun ja tiimikohmainen työskentely alkoi aivoriihimenetelmän keinoin.

Tässä tilanteessa aivoriihityyppinen toiminta jakautui kahteen eri keskustelukertaan. Kirjastoalan asiantuntijatiimin koko oli viisi jäsentä, mikä on lähellä tyypillistä ryhmäkoko aivoriihimenetelmässä. Ensimmäisessä keskustelussa asiantuntijatiimeillä oli tavoitteena pohtia, millaisissa keskeisissä työkokonaisuuksissa ja tehtävissä merkonomit tulevaisuudessa työskentelevät, jonka kautta ryhmien tavoitteena oli luetella, millaista osaamista niissä työtehtävissä tarvitaan. Aikaa ensimmäiseen ideointikeskusteluun annettiin puoli tuntia ja ensimmäinen keskustelu oli vapaasti assosioivaa, mutta myös asiantuntijoiden omaan, käytännön työelämän, asiantuntemukseen perustuvaa. Asiantuntijatiimin vetäjä osallistui keskusteluun sekä tiivisti vilkkaan keskustelun tulokset fläppitaululle. Kirjastoalan asiantuntijatiimin ensimmäisen aivoriihen tulokset ovat esitettyinä kuviossa 3.

Kuvio 3. Kirjastoalan asiantuntijatiimin ensimmäisen aivoriihikeskustelun tuotokset

Kaikkien ryhmien tulokset koostettiin kaikkien nähtäville, jonka jälkeen aloitettiin toinen vaihe aivoriihikeskustelusta, jossa kehitettiin ensimmäisestä ideoinnista saatuja tuloksia kohti tutkinnon tulevia pakollisia ja valinnaisia osaamisia. Siksi kutakin ryhmää pyydettiin pohtimaan, mitkä esille tulleista taidoista tai osaamistarpeista tulisi olla pakollista kaikille merkonomeille ja mitkä taidot tai osaamiset eivät ole niinkään pakollisia vaan ovat valinnaisia tai esimerkiksi toimialariippuvaisia. Aikaa toisen vaiheen keskusteluun annettiin kuten ensimmäiseen eli puoli tuntia. Kirjastoalan asiantuntijatiimi keskusteli tälläkin kertaa vilkkaasti ja keskusteluun osallistui myös vetäjä. Keskustelun tulokset koostettiin vetäjän toimesta fläppitaululle. Kuviossa 4 on lueteltuna kirjastoalan asiantuntijatiimin keskustelun lopputulos jaettuna pakollisiin ja valinnaisiin osaamistarpeisiin.

Pakollinen osaaminen	Valinnainen osaaminen
• asiakaspalvelu • ict-taidot, e-osaaminen ja digitalisaatio • viestintäosaaminen • kielitaito • kehittäminen • työturvallisuus • työyhteisöosaaminen • kustannustietoisuus • lainsäädäntö mm. tietosuoja	• tapahtumatuotanto • sisältöjen tuntemus ja avaaminen • sisältötuotanto • markkinointi ja viestintä • pedagogiset taidot, opastus • monikulttuurisuusosaaminen • mediaosaaminen • asiakasryhmäosaaminen, kumppanuus • tietopalvelu • monilukutaito, digi

Kuvio 4. Kirjastoalan asiantuntijatiimin aivoriihen toisen vaiheen tulokset

Toisen vaiheen keskustelun jälkeen ohjausryhmän ensimmäinen kokoontuminen päättyi. Tiimien vetäjät ja perustetyön koordinaattorit keräsivät tuotokset ja niiden pohjalta käynnistyi prosessin seuraava vaihe. Työryhmä kokoontui ennen seuraavaa ohjausryhmän kokousta. Kokoontumisessa ryhmiteltiin ohjausryhmän tuottamia ajatuksia erilaisista osaamistarpeista sekä pohdittiin, millaisia tutkinnon osia niiden pohjalta voidaan luoda. Tutkinnon osien on tarkoitus olla selkeä työ tai työprosessi, johon liittyy ammattitaitovaatimuksia. Työryhmän tehtävänä oli tuottaa seuraavaa ohjausryhmän kokoontumista varten esitys, jonka pohjalta ohjausryhmä voi työstää tutkintoon pakollisia ja valinnaisia ammatillisia tutkinnon osia.

5.1.2 Ohjausryhmän toinen kokoontuminen ja tutkinnon osien hahmottelu

Ohjausryhmän toinen kokoontuminen oli lokakuussa 2016. Työryhmä esitteli ohjausryhmän ensimmäisen tapaamisen tuotokset ryhmiteltynä pakolliseen ja valinnaiseen osaamiseen. Ohjausryhmälle esiteltiin myös, millaisesta pakollisesta osaamisesta oli tullut enemmän ja mistä vähemmän mainintoja. Tällä menettelyllä pyrittiin selvittämään, millaiset osaamistarpeet ovat nousseet voimaikkaimmin esille aivoriihityöskentelyssä.

Edellisten lisäksi ohjausryhmälle esitettiin ehdotus liiketalouden perustutkinnon pakollisista tutkinnon osista ja niihin sisältyvistä ammattitaitovaatimuksista. Toisen ohjausryhmän kokoontumisen yhtenä tavoitteena oli saada ohjausryhmän näkemys pakollisista

tutkinnon osista. Tavoitteena oli myös työstää edellisellä kerralla kertyneistä osaamistarpeista valinnaisia tutkinnon osia. Ohjausryhmälle annettiin Opetushallituksen toimesta ohje, että valinnaiset tutkinnon osat pitäisi laatia mahdollisimman paljon toimialariippumattomaksi eli sellaisiksi, jotka voisi suorittaa erilaisissa organisaatioympäristöissä.

Tutkinnon osia työstettiin jälleen asiantuntijatiimeissä. Keskusteluun ja tutkinnon osien työstämiseen annettiin runsas tunti aikaa. Kirjastoalan tiimissä keskityttiin niihin työprosesseihin ja osaamistarpeisiin, mitä asiantuntijajäsentien mielestä kirjastoalalla toimijoilla pitää olla. Liikkeelle lähdettiin siitä, että asiakaspalvelun lisäksi tulevaisuuden kirjastotyöntekijä toimii tiedonhallinta- ja opastamispalveluissa. Myös kokoelma- ja sisältöpalvelut koettiin yhä olevan yksi työprosesseista. Näiden lisäksi keskusteluissa esille nousivat tapahtuma- ja kulttuurituotanto, hakeutuvat kirjastopalvelut, tieteelliset ja erikoiskirjastopalvelut ja erilaisten asiakasryhmien palvelut, kuten muun muassa lasten-, nuorten-, monikulttuurisuus- ja seniorikirjastotyö.

Asiantuntijatiimien työskentelyn jälkeen tiimien vetäjät esittelivät tulokset koko ohjausryhmälle. Tuloksista keskusteltiin ja ohjausryhmän puheenjohtaja kirjasi ohjausryhmässä esille tulleita mielipiteitä muistioon. Esittelyjen jälkeen asiantuntijatiimeille annettiin uusi toimeksianto. Tiimien tuli valita työstämistään työprosesseista tai työkokonaisuuksista kolme kaikkein tärkeimmäksi kokemaansa työprosessia tai -kokonaisuutta. Kirjastoalan asiantuntijatiimi valitsi kolmen kärjeksi kirjaston kokoelma- ja sisältöpalvelut, tieto- ja opastamispalvelut sekä tapahtuma- ja kulttuurituotannon.

Valintojen jälkeen osaamistarpeita ja syntyneitä työkokonaisuuksia työstettiin siten, että kirjastoalan asiantuntijatiimin jatkokäsittelyyn valikoituivat tietopalvelut ja tiedonhallinta, kirjaston tieto- ja opastamispalvelut, kirjaston sisältö- ja kokoelmapalvelut sekä tapahtumatuotantoon liittyvät tutkinnon osat. Asiantuntijatiimille asetettiin tavoite, että pelkästään kirjasto-organisaatiossa suoritettavia ja niihin soveltuvia tutkinnon osia olisi maksimissaan vain kaksi. Tutkinnon osien nimet ohjeistettiin muutettavaksi osaja- tuottaja- tai toimijamuotoon. Seuraavaksi siirryttiin seuraavaan vaiheeseen, joka oli pienryhmissä eli asiantuntijatiimeissä työskentelyä. Tavoitteena oli työstää asiantuntijatiimeissä omalle vastuualueelle annettuja tutkinnon osia ja luoda niihin ammattitaitovaatimukset.

5.2 Ammattitaitovaatimusten määrittely asiantuntijatiimeissä

Tutkinnon osat rakentuvat työprosesseista tai työkokonaisuudesta, jolle määritellään ammattitaitovaatimukset. Ne toimivat arvioinnin kohteina ja niihin kirjoitetaan arviointikriteerit, joilla ilmaistaan tarkemmin, millaista osaamista tutkinnon osan suorittajalla pitää olla. Asiantuntijatiimi kokoontui kaksi kertaa loka-marraskuun 2016 aikana. Tehtävänä oli tiimikohtaisissa tapaamisissa työstää tiimin vastuulle annettuja tutkinnon osia ja laatia niihin ammattitaitovaatimukset. Molemmat tapaamiset olivat kestoaltaan työpäivän mittaiset ja paikalla oli kirjastoalan asiantuntijatiimin jäsenten lisäksi ulkopuolinen asiantuntija tieteellisten kirjastojen sektorilta.

Annetun tavoitteen mukaisesti asiantuntijatiimi alkoi pohtia, millaisista työkokonaisuuksista voitaisiin muodostaa kaksi kirjastoalan tutkinnon osaa, joissa ilmenisi olennaisimmat kirjaston työntekijän ammattitaitovaatimukset. Toisin sanoen, millaista kirjastoalalle ominaista osaamista pitää vähintään olla valmistuvalla työntekijällä. Näiden lisäksi asiantuntijatiimin vastuualueella oli ammattitaitovaatimusten muotoilu tapahtumatuotantoon liittyvään tutkinnon osaan. Heti aluksi tulevaisuuden työntekijän perusosaaminen, kuten asiakaspalvelu-, väline- ja ohjelmistotaidot, päätettiin jättää huomiotta kirjastoalaan liittyvissä tutkinnon osissa. Ne taidot ja osaaminen olivat sijoitettuna tutkinnon pakollisiin tutkinnon osiin, joiden kirjoittamisvastuu oli toisella asiantuntijaryhmällä.

Asiantuntijatiimin lähtökohtana oli, että kirjastoalalle suunnattujen kahden tutkinnon osan avulla opiskelija luo itselleen perustan kirjastotyön perustehtäviin. Siksi niissä on oltava sellaiset ammattitaitovaatimukset, joilla saavuttaa kirjastoalan olennaisimman osaamisen. Ammattitaitovaatimuspohdinnat perustuivat erityisesti työelämän näkökulmaan. Pohdinnan taustamateriaaleina hyödynnettiin niitä tietoja, mitä oli tiimin käytössä. Näitä olivat tiimin oman asiantuntijuuden lisäksi vielä tuossa vaiheessa valmisteluvaiheissa olleiden uuden kirjastolain valmistelun asiakirjat, Suomen kirjastoseuran koulutus- ja tutkimustyöryhmän koulutuslinjaustyöskentelyn kautta kertynyt tieto ja Iflan trendiraportti (Valtioneuvosto 2018; Suomen kirjastoseura 2017; Ifla 2013.)

Työskentelytapa oli keskusteleva ja tiimin asiantuntijajäsenet vapaasti keskustellen nostivat esille niitä osaamisalueita, joita kirjaston työntekijät arjessaan tällä hetkellä tarvitsevat tai joiden tarve joko on tulossa tai kasvamassa tulevaisuudessa. Tiiminvetäjä poimi asiantuntijoiden keskustelusta teemoja, joiden pohjalta vetäjä muotoili ammattitaitovaa-

timusehdotukset tiimin nähtäville. Asiantuntijajäsenet näkivät vetäjän kirjoittamat muutokset reaaliajassa yhteiseltä näytöltä. Kertyneitä ammattitaitovaatimusehdotuksia työstettiin vielä tarvittaessa ja niitä saatettiin muotoilla vielä uudestaan eri vaiheissa keskustelun edetessä.

Välttämättöminä ammattitaitovaatimuksina asiantuntijatiimi piti tässä vaiheessa erityisesti kirjastopalvelujen tarjoamisen erilaisille asiakas- ja sidosryhmille, kokoelmien sisältöjen avaamisen ja esittelyn, kirjaston kokoelmatyön prosessien hallinnan, kirjastopalveluista tiedottamisen sekä luetteloinnin ja sisällönkuvailun periaatteiden ymmärtämisen asiakaspalvelussa. Lisäksi merkittäväksi osaamisalueeksi määriteltiin tieto- ja opastuspalvelut ja siihen liittyvät osaamistarpeet, kuten kokoelman tuntemus, tietopalveluosaaminen, tiedonhakutaidot, erilaisten opastamistilanteiden suunnittelu- ja toteuttamisaosaaminen ja yhteistyön sidosryhmien kanssa. Näistä asiantuntijatiimi aloitti kahden tutkinnon osan kokonaisuuksien työstämisen ja lopputuloksena päätettiin esittää ohjausryhmässä kirjastoalalle kahta tutkinnon osaa, joiden nimet tässä vaiheessa olivat kirjastopalvelujen osaaja ja tieto- ja opastuspalvelujen osaaja.

Tapahtumatuotantoon liittyvää tutkinnon osaa käsiteltiin jälkimmäisessä asiantuntijatiimin tapaamisessa ja tutkinnon osan nimeksi ehdotettiin tapahtumatuottajaa. Alusta alkaen tämä tutkinnon osa ja siihen liitettävät ammattitaitovaatimukset tuntuivat selkeältä. Tapahtumatuotanto etenee prosessimaisesti, joten ammattitaitovaatimukset luotiin prosessin eri vaiheisiin sopivaksi. Ammattitaitovaatimusten täytyi olla sellaisia, että tutkinnon osan voi suorittaa erilaisissa työympäristöissä ja järjestettävällä tapahtumalla voidaan tavoitella erilaisia tuloksia. Esimerkiksi kaupan alalla tai kirjastossa järjestettävällä tapahtumalla on erilaiset tavoitteet, mutta tapahtumatuotantoon liittyvä prosessi on kuitenkin samanlainen.

Ammattitaitovaatimukset työstettiin samalla metodilla kuin kirjastoalan tutkinnon osissa. Asiantuntijatiimi käsitteli keskustellen tapahtumatuotantoon liittyviä työvaiheita, joiden pohjalta poimittiin aihiot ammattitaitovaatimuksiin. Tiiminvetäjä kirjoitti ammattitaitovaatimuksista ehdotukset, jotka olivat reaaliaikaisesti tiimin asiantuntijoiden nähtävillä sekä edelleen työstettävissä. Tapahtumatuotannon tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksiksi muodostuivat tässä vaiheessa toimintaympäristöön soveltuvien tapahtumien suunnittelu ja ideointi, toteuttamiskelpoisen suunnitelman ja budjetin tekeminen, verkostoituminen ja yhteistyökumppanien etsintä, lakien ja säädösten huomiointi, tapahtumasta viestiminen ja tiedottaminen, tapahtuman tai sen osan toteuttaminen oman roolin mukaisesti sekä tapahtuman toteutumisen arviointi.

Eri asiantuntijatiimien ehdotukset liiketalouden perustutkinnon tutkinnon osiksi ja ammattitaitovaatimuksiksi käsiteltiin ohjausryhmän kokouksessa 17.11.2016. Tutkinnon osat ja niissä olevat ammattitaitovaatimukset olivat ohjausryhmän jäsenten luettavissa yhteisessä pilvipalvelussa ennen kokousta, siksi ohjausryhmän palaveriin oli varattu vain aamupäivä. Aamupäivän aikana muutos- ja muotoiluesityksiä tuli moneen tutkinnon osaan. Kirjastoalan tutkinnon osiin ohjausryhmältä ei tullut muutosesityksiä. Muutokset tehtiin työryhmän toimesta iltapäivällä, jolloin paikalla ei enää ollut ohjausryhmää. Työryhmän teki viimeistelyt ohjausryhmän ohjeistusten mukaisesti ja valmisteli esityksen seminaariin, jossa tutkinnon rakenne ja ammattitaitovaatimukset esiteltiin erityisesti oppilaitosten edustajille.

5.3 Ensimmäinen seminaari marraskuu 2016

Tutkinnon perusteiden uudistamistyö on läpinäkyvää ja tavoitteena on uudistamisprosessin eri vaiheissa saada näkemyksiä ja kommentteja myös ohjausryhmän ulkopuolisilta tahoilta. Jo ensimmäisissä työ- ja ohjausryhmän kokouksissa sovittiin, että uudistuva liiketalouden perustutkinto esitellään ensimmäisen kerran Opetushallituksen järjestämässä seminaarissa eli infotilaisuudessa 23.11.2016. Seminaarista tiedotettiin Opetushallituksen sivuilla sekä oppilaitoksille lähetetyillä tiedotteilla. Seminaariin voi osallistua myös verkon välityksellä.

Opetushallituksen edustaja taustoitti aloituspuheenvuorossaan sitä, miksi uudistustyöhön on ryhdytty ja millaiset raamit perustetyölle on asetettu Opetushallituksen toimesta. Samalla hän julkisti sen, että lähiaikoina tulee uusi tutkintorakenneasetus, jossa liiketalouden perustutkinto tullaan muuttamaan liiketoiminnan perustutkinnoksi. Kuulijoille kerrottiin myös, että perusteiden valmisteluun voi osallistua kommentoimalla perustetyön ensimmäistä julkista luonnosta Webropol-linkin kautta ja että saatuja kommentteja hyödynnetään perustetyön edetessä arviointikriteerien kirjoittamisvaiheeseen.

Opetushallituksen edustajan jälkeen perustetyön pääkoordinaattoritaho taustoitti kuulijoille, millaisilla lähtöajatuksilla uudistustyöhön on lähdetty. Hän kertoi tulevaisuuden työelämään vaikuttavista seikoista ja millaisessa työelämässä uudistuvasta tutkinnosta valmistuneet toimivat 2020-luvulla. Taustoituksen jälkeen vastuualueiden vetäjät esittelivät kuulijoille ne tutkinnon osat ja niiden ammattitaitovaatimukset, joiden parissa he olivat työskennelleet. Kuulijoille esiteltiin tutkinnon osien nimet, jolloin samalla kerrottiin, että

valuilla termeillä (osaaja, toimija tai tuottaja) halutaan ilmaista tutkinnon osan toiminnallisuutta ja yksilöllisyyttä. Kunkin tutkinnon osan esittelyn jälkeen paikalla olleiden kuulijoiden oli mahdollista esittää kysymyksiä tai kommentteja, jotka kirjattiin myös muistiin.

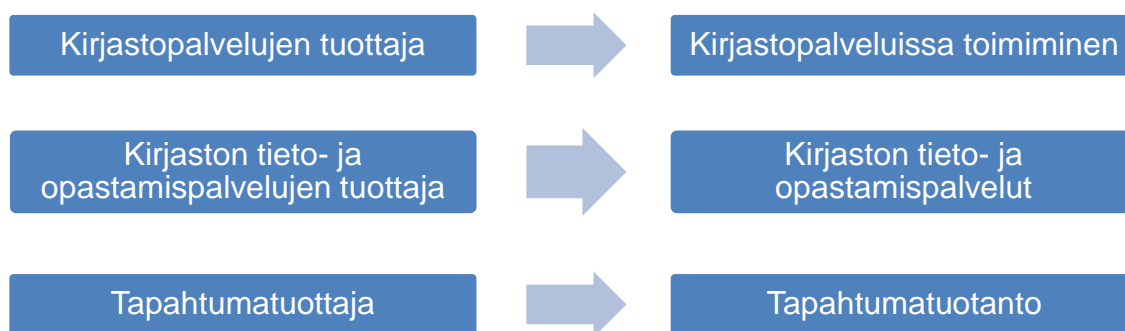
Infotilaisuuden jälkeen työryhmä kokoontui käsittelemään saatuja kommentteja ja tekemään myös jatkosuunnitelmia. Työryhmä totesi, että vaikka tutkintorakenne ja tutkinnon sisältö ovat muuttumassa radikaalisti, esitettyjä muutoksia ei täysin tyrmätty. Todettiin myös, että kuulijoilta saatiin heti muutamia hyviä huomioita, jotka esitellään ohjausryhmälle seuraavassa kokouksessa. Lisäksi huomioitiin, että tutkinnon osien nimet tullaan todennäköisesti muuttamaan. Luonnokselle oli annettu kommentointiaikaa joulukuun puoleenväliin saakka, joten kommentteja purettiin seuraavassa työryhmän kokouksessa tammikuussa 2017.

5.4 Arviointikriteerien määrittely

Vuosi 2017 aloitettiin työryhmän kokoontumisella. Toimintatutkimuksen syklimäisyys tuli esille erityisesti tässä vaiheessa, sillä kokouksessa käsiteltiin joulukuun 16. päivään mennessä tulleet kommentit ja niiden vaikutukset jatkotyöskentelyyn. Yleisellä tasolla todettiin, että esitellyt tutkinnon sisälsivät työelämän kannalta oleellisia ammattitaitovaatimuksia. Kommenteissa hyväksi nähtiin se, että tavoiteltiin uuden luomista ja ennakoitiin tulevaisuuden tehtäviä. Tutkinnon taso miellettiin osittain liian vaativaksi perustutkintoon nähden. Joiltain osin koettiin, että vaatimustaso oli jopa ammattikorkeakoulutasoista. Ammattitaitovaatimusten kuvauksiin kaivattiin tekemisen ilmaisua enemmän. Myös joistain tutkinnon osista koettiin, että konkreettinen työprosessi tai -tehtävä puuttui. Tutkinnon osien nimistä saatiin myös palautetta.

Kirjastoalan kaksi tutkinnon osaa koettiin kommenteissa tarpeellisiksi. Niiden osalta kommenteissa ei tullut muutoin isoja muutostarpeita. Parissa kommentissa ehdotettiin, että kirjastoalan kaksi tutkinnon osaa yhdistettäisiin. Yhden kommentin mukaan perus- ja ammattitutkinnon sisältöjä tulisi verrata ja tarkistaa vaatimustaso. Toisessa kommentissa tuottaja-termi koettiin myös ongelmalliseksi, joten tilalle ehdotettiin toteuttaja-termiä. Tapahtumatuottaja -tutkinnon osa sai runsaasti kannatusta, joten se koettiin tarpeelliseksi. Useassa kommentissa pohdittiin, että tapahtumatuottaja sekä projekti- ja hankeosaaja ovat liian samantyyppiset ja ne voisi jopa yhdistää tai ainakin arviointikriteereillä pitää saada sisältöerot näkyviin.

Työryhmässä tehtiin päätös, että muun muassa kirjastoalan ja tapahtumatuottaja -tutkinnon osat jäävät tutkintorakenteeseen ja että niihin aloitetaan arviointikriteerien kirjoittaminen asiantuntijatiimeissä. Tutkinnon osien nimet päätettiin muuttaa siten, että toimijuus jää pois. Siten esimerkiksi kirjastopalvelujen tuottaja muutettiin kirjastopalveluissa toimiminen -nimiseksi tutkinnon osaksi. Kirjastoalan tiimivetäjän vastuulla olleiden tutkinnon osien nimimuutokset on kuvattu kuviossa 5.

Kuvio 5. Tutkinnon osien nimimuutokset ensimmäisen kommenttikierroksen jälkeen

Tiimien vetäjille annettiin myös ohjeistusta siitä, miten ammattitaitovaatimuksia voi vielä jatkojalostaa ja kuinka arviointikriteereitä muotoillaan. Kriteerien tehtävänä on määrittellä se, miten ja millä tasolla opiskelija osaa tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset. Kriteerit laaditaan kolmelle tasolle: tyydyttävä 1, hyvä 2 ja kiitettävä 3. Ammatillisissa tutkinnoissa osaamisen arviointi on kriteeripohjaista ja kriteerit usein ilmaisevat, miten ja millä tasolla tehdään (esimerkiksi vastuullisesti, monipuolisesti, ottaen huomioon tai ohjatuksi). Asiantuntijatiimille oli varattu kolme kokoontumista talvelle 2017 siten, että viimeinen asiantuntijatiimipalaveri oli maaliskuussa 2017.

Kriteerien kirjoittaminen asiantuntijatiimin asiantuntemuksen avulla alkoi 27.1. 2017. Kirjastoalan tutkinnon osiin kriteereitä työstettiin erityisesti kahdessa ensimmäisessä kokoontumisessa ja tapahtumatuotannon tutkinnon osaan varattiin viimeinen tiimille varattu tapaamiskerta 24.3.2017. Toimintamalli oli samanlainen kuin edellisissä tiimikokoontumisissa. Tässä vaiheessa uusi kirjastolaki oli tullut voimaan ja tiimin käytettävissä oli niin lain taustamuistio kuin laista annetut lausunnot. Ne eivät kuitenkaan luoneet isompaa lisäystarvetta ammattitaitovaatimuksiin, siispä tiimin työskentely alkoi pohdinnalla siitä, muokataanko tutkinnon osien jo olemassa olevia ammattitaitovaatimuksia vai ei.

Alussa muokkaustarpeita ei ilmennyt, mutta keskustelun edetessä ammattitaitovaatimuksia siirrettiin kahden tutkinnon osan välillä siten, että tutkinnon osista tulivat esille

paremmin työkokonaisuudet. Kriteerien kirjoittaminen toimi siten, että tiiminvetäjä esitti ammattitaitovaatimuksen ja pyysi asiantuntijajäseniä kertomaan, millaisella tekemisellä opiskelija kyseisen ammattitaitovaatimuksen voi suorittaa sekä mitä osaamista vaaditaan eri osaamistasoilla yhdestä kolmeen -asteikolla. Asiantuntijoiden keskustelusta tiiminvetäjä poimi tekemisen ja muotoili ne kriteereiksi. Osaamisen tasoja määriteltäessä tiiminvetäjä pyysi asiantuntijoita pohtimaan, mikä on minimitaso ja mikä taasen on kiitettävää tekemistä. Näin keskustelua ohjaillessa tiiminvetäjä sai materiaalin kriteerien kirjoittamiseksi. Taulukossa 3 on esimerkki yhdestä asiantuntijatiimitapaamisesta muotoilusta ammattitaitovaatimuksesta ja siihen kirjoitetuista kriteereistä.

Taulukko 3. Esimerkki ammattitaitovaatimuksesta ja siihen kirjoitetuista kriteereistä

Opiskelija tiedottaa kirjaston palveluista	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu ohjatusti kirjaston perusviestintään laatimalla kirjaston käytänteiden mukaisesti esimerkiksi tiedotteita, ilmoituksia tai opasteita noudattaa ohjatusti oikeakielisyyttä noudattaa ohjatusti organisaation visuaalisia ohjeita
Hyvä H2	tiedottaa kirjaston palveluista huomioi tiedotuksessa sisäiset ja ulkoiset kohderyhmät laatii sisällöt oikeakielisyyttä noudattaen tuntee organisaation visuaalisen ohjeistuksen ja tekee tiedotuksia niiden mukaisesti
Kiitettävä K3	tiedottaa kirjaston palveluista monipuolisesti huomioi tiedotuksessa sisäiset ja ulkoiset kohderyhmät sekä valitsee kohderyhmälle sopivat viestintäkanavat laatii sisällöt oikeakielisyyttä noudattaen toimii organisaation visuaalisen ohjeistuksen mukaisesti

Asiantuntijatiimien kolmen kerran työskentelyn jälkeen, työryhmä kokoontui ensiksi huhtikuussa kahdella eri tapaamiskerralla käsittelemään eri asiantuntijatiimikokouksissa tuotettuja tutkinnon osia, niiden ammattitaitovaatimuksia sekä kriteereitä. Työryhmän tavoitteena oli työstää tiimitapaamisten aikana kirjoitetuista tutkinnon osista koostettu esitys ohjausryhmän seuraavaan toukokuussa 2017 pidettävään kokoukseen. Työryhmän kahdessa kokouksessa käsiteltiin kaikki tutkinnon osat ja enemmistön päätöksellä sisällöt muutettiin. Työryhmän kokousten tuloksena saatiin koostettua ehdotus liiketoiminnan perustutkinnon pakollisiksi ja valinnaisiksi tutkinnon osiksi sisältöineen.

Ohjausryhmän kokous oli 10.5.2015. Tapaamisen aluksi Opetushallituksen edustaja kertoi ammatillisen koulutuksen reformin senhetkisestä tilanteesta, jonka jälkeen jakauduttiin teemaryhmiin käsittelemään niille annettuja tutkinnon osia. Yksi ryhmistä koostui kirjastoalan asiantuntijaedustajista ja ryhmä sai käsiteltäväkseen kirjastoalan kaksi tutkinnon osaa, tapahtumatuotannon sekä myös projektissa toimimisen tutkinnon osat. Ryhmien tehtävänä oli antaa palautetta ja mahdollisia kehittämisajatuksia käsiteltävänä olleisiin tutkinnon osiin. Palautteet kirjattiin muistiin tiiminvetäjän toimesta.

Ohjausryhmän kokouksessa kirjastoalan tutkinnon osien osalta todettiin, että kirjastopalveluissa toimiminen -tutkinnon osassa tarvitsee siirtää yksi ammattitaitovaatimus kriteeritasolle. Lisäksi kielitaitoon liittyvät kriteerit poistettiin, sillä ne lisättiin myöhemmin keskitetysti Opetushallituksen toimesta. Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut -tutkinnon osaan ei tullut muutoksia. Tapahtumatuotanto -tutkinnon osaan lisättiin yksi ammattitaitovaatimus ja luotiin suuntaviivat ammattitaitovaatimuksen arviointikriteereille. Kuviossa 6 on kuvattuna ammattitaitovaatimukseen tulleet muutokset. Ohjausryhmän kokoontumisen jälkeen työryhmä jäi vielä työstämään suunnitelmaa seuraavaan seminaariin, jossa aiottiin esitellä koko tutkinnon rakenne ja siihen kuuluvat tutkinnon osat. Seminaari pidettiin toukokuun loppupuolella.

Kuvio 6. Muutokset kirjastoalan vastuualueen tutkinnon osiin 10.5.2017

Ennen seminaaria työryhmän jäsenet työstivät vielä oman vastualueen tutkinnon osia. Tavoitteena oli muokata tutkinnon osissa niitä kohtia, joista ohjausryhmä oli antanut palautetta ja korjaus- tai kehittämideoita. Kirjastoalan kahteen tutkinnon osaan ei tullut suuria muutoksia, joten niiden työstäminen oli nopeaa. Tapahtumatuotannon tutkinnon osaan tuli lisäyksenä uusi kriteeri ja suuntaviivat arviointikriteereiksi, joten niiden kirjoittaminen oli vastualueen vetäjällä. Pääkoordinaattori koosti vastualueiden vetäjien työstämät tutkinnon osat kokonaisuudeksi, joka esiteltiin seminaarissa.

5.5 Toinen seminaari ja tutkinnon perusteet luonnokseksi

Opetushallitus järjesti liiketoiminnan perustutkinnon uudistamisprosessista toisen seminaarin eli infotilaisuuden 23.5.2017. Myös tästä seminaarista oli tiedotettu Opetushallituksen sivuilla sekä suoraan oppilaitoksille lähetetyillä tiedotteilla. Seminaariin voi osallistua paikan päällä olemalla tai verkon välityksellä. Aloituspuheenvuorossaan Opetushallituksen edustaja kertoi säädösten valmistelun tilanteesta ammatillisen koulutuksen reformissa sekä liiketoiminnan perustutkinnon uusimisen aikataulusta. Seuraavaksi pääkoordinaattoritaho taustoitti perustetyöhön vaikuttaneista asioista, jotka ovat ohjanneet

ja raamittaneet tutkinnon perusteiden laatimistyötä. Lopuksi vastuualueiden vetäjät esittelivät kukin vuorollaan omat tutkinnon osansa ja niiden sisällöt.

Palautetta toivottiin ja sitä kehoitettiin antamaan Webropol-kyselylinkin kautta. Aikaa palautteiden antamiselle oli toukokuun 2017 loppuun asti ja saatuja palautteita käsiteltiin työryhmän kokouksessa 6.6.2017. Palautetta saatiin runsaasti, sivuiksi koostettuna 51 sivua. Suurin osa palautteesta tuli ammatillisten oppilaitosten opettajilta. Palaute oli monin osin myönteistä ja tutkinnossa asetetut tavoitteet koettiin pääosin tarpeellisiksi. Monessa palautteessa annettiin myös kehittämissideoita, joita otettiin jatkokäsittelyyn. Koivana johtopäätelmänä kuitenkin todettiin, että liiketoiminnan perustutkinnon päälinjat olivat kunnossa. Rakenne ja sisältö saivat kannatusta ja muutosehdotukset kohdistuivat lähinnä yksityiskohtiin.

Kirjastoalan tutkinnon osiin ja niiden sisältöihin ei annettu palautetta eikä kommentteja ollenkaan tällä toisella kommentointikierroksella. Tapahtumatuotannon tutkinnon osaa pidettiin kauttaaltaan onnistuneena kokonaisuutena ja se koettiin hyödylliseksi sekä mielenkiintoiseksi tutkinnon osaksi. Tutkinnon osa todettiin sellaiseksi, että se soveltuu toteutettavaksi erityyppisissä organisaatioissa. Työryhmässä tehtiin päätös, että kukin asiantuntijatiimin vetäjä tekee vastuullaan oleviin tutkinnon osiin tekstitarkistukset siten, että ne ovat valmiita 16.6.2017 mennessä. Pääkoordinaattoritaho kokosi muutetut ja tarkistettut tutkinnon osat käsiteltäväksi ohjausryhmän elokuun kokoukseen.

5.6 Viimeistelyvaiheesta tutkinnon perusteiksi

Ohjausryhmä kokoontui viimeisen kerran 22.8.2017 ja ohjausryhmän jäsenille esiteltiin kesän aikana viimeistellyt versiot liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osista. Pääkoordinaattoritaho muistutti ohjausryhmän jäsenten mieleen ensimmäiset tapaamiset, joissa aivoriihimenetelmän keinoin luotiin pohja kaikille pakolliselle ja valinnaiselle osalle tutkinnossa. Sen jälkeen ohjausryhmälle annettiin tehtäväksi pohtia, antavatko pakolliset tutkinnon osat opiskelijalle riittävän pohjan ja liiketoimintaosaamisen työelämään sekä onko pakollisissa tutkinnon osissa kattavasti esillä työelämän osaamistarpeet. Lisäksi ohjausryhmän annettiin pohtia, voidaanko pakollisten tutkinnon osien osaaminen näyttää aidoissa työtehtävissä tai -prosesseissa. Ohjausryhmän mukaan pakollisten tutkinnon osien osalta ei ollut muutettavaa.

Seuraavaksi siirryttiin valinnaisten tutkinnon osien pariin. Tässä vaiheessa otettiin käyttöön Learning café -menetelmä. Ohjausryhmälle annettiin pohdittavaksi, muodostuuko opiskelijoille ehdotuksen mukaisista tutkinnon osista luontevia ja mielekkäitä opintoja- ja suorituspolkuja. Lisäksi ohjausryhmän jäseniä pyydettiin miettimään, vastaako valinnaisten tutkinnon osien tarjonta riittävän kattavasti työelämän osaamistarpeisiin vai onko niitä kenties tarvetta muuttaa.

Käsiteltävät valinnaiset tutkinnon osat oli jaettu neljälle pöytäryhmälle, joista kirjastoalan kaksi tutkinnon osaa, tapahtumatuotanto sekä markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto tutkinnon osat olivat pöydän numero kolme käsiteltävänä. Asiantuntijatiimien vetäjät toimivat pöytien puheenjohtajina ja ohjausryhmä jaettiin neljän ryhmiin, jotka kiersivät pöydissä myötöpäivään. Pöydissä ryhmällä oli noin viisitoista minuuttia aikaa kommentoida pöydän teemana olevia valinnaisia tutkinnon osia. Puheenjohtaja kirjasi eri ryhmissä esille tulevat kommentit muistiin. Kun kaikki ryhmät olivat kiertäneet jokaisessa pöydässä, purettiin kertyneet kommentit yhteisesti.

Pöydässä numero kolme kiertäneet ryhmät pitivät tutkinnon osia tarpeellisina ja työelämälähtöisesti kirjoitettuna. Ryhmien mielestä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset voidaan osoittaa aidoissa työprosesseissa. Erityisen paljon pidettiin tapahtumatuotannon sekä markkinointiviestintä ja sisällöntuotannon tutkinnon osista. Ne koettiin olevan sellaisia, että tutkinnon osien osaamista tarvitaan kirjastojen lisäksi myös muissa organisaatioissa. Lopuksi ohjausryhmä totesi viimeisessä kokoontumisessaan johtopäätöksenä, että uusi liiketoiminnan perustutkinto antaa tulevaisuuden opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa monipuolinen merkonomitutkinto. Ohjausryhmä oli saanut työnsä päätökseen. Tavoite oli täyttynyt ja esitys liiketoiminnan perustutkinnon uusista tutkinnon perusteista oli valmiina luonnoksena.

Luonnos oli jonkin aikaa Opetushallituksen hallinnon käsittelyssä. Tutkinnon osat muun muassa tallennettiin sähköiseen järjestelmään. Syyskuussa tutkinnon perusteet lähtivät lausuntokierrokselle, jonka päättymisajankohta oli 6.10.2017. Lausunnot annetaan organisaation nimissä. Lausuntoihin pyydettiin kommentit tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyydestä, tutkinnon osista ja tutkinnon muodostumisesta, tutkinnossa vaadittavasta ammattitaidosta, ammattitaidon osoittamisesta ja hyväksytyin suorituksen kriteereistä. Lausuntoja tuli määräaikaan mennessä useita.

Työryhmän oli tarkoitus kokoontua vielä kerran viimeistelemään tutkinnon perusteet saatujen lausuntojen pohjalta. Tutkinnon perusteiden piti olla valmiina annettavaksi Opetushallituksen johtokunnan käsiteltäväksi lokakuun 2017 loppuun mennessä, joten tiukan aikataulun vuoksi viimeistely tehtiin pääkoordinaattorien ja Opetushallituksen työstämän lausuntokoosteen pohjalta sähköpostikokouksina. Kirjastoalan ja tapahtumatuotannon tutkinnon osat koettiin lausunnoissa työelämälähtöisiksi ja hyväiksi, joten niihin tutkinnon osiin ei tullut enää tässä vaiheessa muutoksia. Tutkinnon perusteet menivät Opetushallituksen johtokunnan käsittelyyn 15.11.2017, jonka jälkeen ne käännettiin ruotsiksi ja julkaistiin 22.12.2017. Uudet tutkinnon perusteet astuvat voimaan 1.8.2018.

6 POHDINTA

Uudistamisprosessin ensimmäisissä tapaamisissa kävi selväksi, että tavoitteena on tutkinnon perusteiden todellinen uudistaminen ja että tutkinnon rakenne muuttuu radikaalisti. Osaamisalojen poistuminen muutti muun muassa sen, että opiskelija pystyy joustavasti rakentamaan tutkinnostaan omannäköisensä. Uudistamisen lähtökohtana oli myös se, että tutkinnon osista pyrittiin tekemään sellaisia, että ne voidaan suorittaa mahdollisimman monessa erilaisessa työympäristössä. Tämä onnistui erityisen hyvin tapahtumatuotannon tutkinnon osan kohdalla. Sen pystyy toteuttamaan kirjastoympäristön lisäksi myös monessa muussa toimintaympäristössä. Kirjastoalan tutkinnon osat vaativat kuitenkin selkeästi tieto- tai kirjastopalveluja tarjoavan työympäristön, jotta ne voi valita tutkintoonsa tavoitteeksi.

Edellisissä tutkinnon perusteissa selkeästi ja ainoastaan kirjasto-organisaation toimintaympäristössä suoritettavia tutkinnon osia oli neljä pakollista tutkinnon osaa. Nämä pakolliset tutkinnon osat muodostivat osaamisalan ja tutkinnon osissa tulivat esille kirjastotyön eri osa-alueet eli perusosaaminen. Niiden lisäksi opiskelijalla on ollut mahdollisuus kirjastoalaan liittyvillä valinnaisilla tutkinnon osilla tuoda esille erityistä ja syvennettyä osaamistaan. Hänellä on ollut mahdollisuus valita tutkintoonsa esimerkiksi asiakasryhmien kirjastopalveluissa ja verkkopalveluissa toimimisen.

Kirjastoalalla tarvitaan sellaista erityisosaamista, jota ei ole muissa liiketoiminnan työympäristöissä. Siksi kirjastoalan työympäristön vaativia tutkinnon osia työstettiin asiantuntijatiimin kanssa tavoitteena saada uusiin tutkinnon perusteisiin ainakin kaksi kirjastoalan omaa tutkinnon osaa. Näiden kahden tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksissa haluttiin tuoda esille kirjastoalaan liittyvä pakollinen ja tyypillinen erityisosaaminen. Tutkinnon osien pitää kuitenkin rakentua työtehtävästä tai -prosessista. Oli haastavaa kerätä kaikki pakolliseksi ajateltu kirjastoalan osaaminen yhdeksi työprosessiksi. Siten kirjastoalan tutkinnon osat kuvastavat enemmän keskeisiä kirjastoalan osaamisalueita ja niissä esiintyviä ammattitaitovaatimuksia kuin yksittäistä työprosessia tai -tehtävää.

Kirjastoalan asiantuntijatiimin jäsenet olivat rautaisia osaajia, joilla oli pitkä kokemus kirjastoalasta. Tiimi koostui myös sellaisista jäsenistä, joilla oli ainakin jonkin verran erilainen näkökulma kirjastotyöhön. Opetusalan edustaja ja kirjastonjohtaja toivat työskenteleeseen erilaisia ajatuksia osaamistarpeista kuin kirjastovirkkailijoina työskentelevät jäsenet.

Tiimi koostui vahvasti yleisen kirjaston edustajista, joten yleisen kirjaston näkökulma painottuu kirjastoalan tutkinnon osissa jonkin verran. Kahdessa tapaamisessa oli alkuvaiheessa mukana tieteellisen kirjaston asiantuntijajäsen, mutta aikatauluongelmien vuoksi hän osallistui tapaamisiin ainoastaan prosessin alkupuolella. Hänen asiantuntijuuttaan ei siten päästy hyödyntämään alun tapaamisten jälkeen. Hänen läsnäolonsa myöhemmissä tapaamisissa olisi todennäköisesti tuonut jonkinlaisia muutoksia tai lisäyksiä kirjastoalan tutkinnon osien sisältöihin. Tutkinnon osista pyrittiin kuitenkin laatimaan mahdollisimman paljon sellaiset, että ne pystyisi suorittamaan erilaisissa kirjastoalan toimintaympäristöissä.

Asiantuntijoiden osaaminen, käytössä olleet tiedonlähteet ja prosessin aikana kerätyt kommentit sekä palautteet auttoivat kirjastoalan osaamiseen liittyvien tutkinnon osien kirjoittamistyössä. Kommentteja ja palautteita kerättiin seminaarien jälkeen sekä lausuntokierroksella. Lisäksi yhteisissä tapaamisissa jonkin verran epävirallisia kommentteja saatiin asiantuntijajäsenten mukana heidän työyhteisöstään. Kirjastoalan kahteen tutkinnon osaan ei tullut kovinkaan paljon palautetta työhön osallistuneiden tahojen ulkopuolelta. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että palautteet seminaarivaiheessa tulivat pääosin oppilaitoksista ja kirjastoalan koulutuksen edustus toisen asteen oppilaitoksissa on pieni. Kommentoijien osaamisalueet olivat toisaalla ja palautteet keskittyivät oman vahvuusalueen kommentointiin.

Tutkinnon perusteiden uudistamisprosessi kesti ajallisesti suhteellisen pitkään – noin puolitoista vuotta. Aktiivisin vaihe kesti noin vuoden. Viimeisten kuukausien aikana lähinnä muokattiin ja viimeisteltiin joitain yksityiskohtia sekä odoteltiin työryhmän ulkopuolelta tulevia kommentteja tutkinnon perusteluonnokseen. Aktiivisessa vaiheessa oli useampi tapaaminen, jotka olivat kestoltaan yleensä normaalin työpäivän mittaisia. Tapaamisissa käsiteltiin isoja ja laajoja asioita. Vaikka työskentelyn ajanjakso kuulostaa suhteellisen pitkältä, olisi useampi tapaaminen todennäköisesti tuottanut ainakin jonkin verran erilaisen lopputuloksen. Tapaamisia ja myös kirjoittamistyötä vaivasi ajoittain kiireen tuntu.

Erilaisia ideoita ja ajatuksia pursusi vilkkaissa keskusteluissa. Oli sekä haastavaa että mielenkiintoista poimia niistä olennaisia osaamistarpeita ja muodostaa ne ammattitaitovaatimuksiksi sekä arviointikriteereiksi. Työskentelymalli oli tehokas. Toisaalta varsinkin prosessin alkupuolella erityispohdintaa vaativissa osioissa olisi tarvetta ollut muutama ylimääräiseen tapaamiseen, jotta esille nostettuja ajatuksia olisi ehtinyt prosessoida kauemmin.

Lopputuloksena voidaan kuitenkin todeta, että kirjastoalan sekä tapahtumatuotannon tutkinnon osissa on riittävästi kerättyä keskeisiä ammattitaitovaatimuksia, joita kirjastoalalle kouluttautuvalta toisen asteen opiskelijalta voidaan edellyttää. Lisäksi koko liiketoiminnan perustutkintoon tuli yhteistyönä laadittuna muita kirjastoalalle soveltuvia valinnaisia tutkinnon osia, kuten esimerkiksi tutkinnon osat projektissa toimiminen sekä markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto. Siksi lopputulokseen olivat tyytyväisiä niin asiantuntijajäsenet kuin myös asiantuntijatiimin vetäjä. Uudet liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon perusteet ovat luettavissa ePerusteet-palvelussa (Liiketoiminnan perustutkinto 2018).

LÄHTEET

Berger, T. & Frey, C. B. 2016. Structural transformation in the OECD. Digitalisation, deindustrialisation and the future of Work. OECD social, employment and migration working papers no. 193. Pariisi: OECD Publishing.

Demos Finland & Demos Effect 2017. Työ 2040. Skenaarioita työn tulevaisuudesta. Viitattu 26.11.2017. <https://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2017/01/Ty%C3%B6-2040-Skenaarioita-ty%C3%B6n-tulevaisuudesta.pdf>.

Haasio, A. & Savolainen, R. 2006. Internetix. Internetin käyttö tiedonhaussa. Viitattu 3.12.2017. <http://oppimateriaalit.internetix.fi/avoimet/Ovietinta/informaatiotutkimus/po1/tiedonhankinta-internet>.

Heikkinen, H.; Huttunen, R. & Moilanen, P. 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena.

Helakorpi, S. 2010. Työ ja ammattitaito. Julkaisussa Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2010. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, 55 – 80.

Ifla 2013. Aallon harjalla vai virran vietävänä? Navigointia kehittyvässä informaatioympäristössä. Viitattu 5.2.2018. <http://suomenkirjastoseura.fi/files/Trend%20Report/ifla-trend-report-finish.pdf>.

Ifla 2017. Ifla Trend Report 2017 Update. Viitattu 5.2.2017. https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2017.pdf.

Junnila, R.; Koskinen, S.; Stolt, M. Salminen, L. 2011. Näyttöön perustuva opettaminen ja ohjaaminen. Julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja A62. Turku: Turun yliopisto.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 186. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Annettu Naantalissa 11.8.2017. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630. Annettu Helsingissä 21.8.1998. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630#L3P12b>.

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492. Annettu Helsingissä 29.12.2016. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.

Liiketoiminnan perustutkimus 2018. Viitattu 11.2.2018. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3855077/reformi/tiedot>.

Liimatainen, A. 2017. Ajankohtaista ammatillisesta koulutuksesta ja tutkinnoista. Viitattu 7.1.2018 http://www.oph.fi/download/182594_Esitys_Anne_Liimatainen_23.3.17.pdf.

Mäkinen, I. 1999. Heittämällä tulevaisuuteen. Kirjastot vuoden 1961 jälkeen. Julkaisussa Kirjastojen vuosisata. Yleiset kirjastot Suomessa 1900-luvulla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 163 – 210.

Norkamo, K. 2010. Kaupan ja liiketalouden koulutuksen vaiheita. Julkaisussa Kauppaopetuksesta liiketalouden koulutukseksi. 60 vuotta Kouvolassa /// Eilen – tänään – huomenna. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja, 10 – 24. Sarja A. Oppimateriaali nro 29. Kouvola: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Oksanen, K. 2017. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa. Jaettu ymmärrys työn muutok-
sista. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 13a/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Opetushallitus 2000. Liiketalouden perustutkinto. Merkonomi. Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelma. Informaatio- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma. Taloushallinnon koulutusohjelma. Toimistopalvelun ja tietohallinnon koulutusohjelma. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2009. Liiketalouden perustutkinto, merkonomi 2009. Asiakaspalvelun ja myynnin koulutusohjelma/osaamisala. Talous- ja toimistopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala. Tieto- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2013. Liiketalouden perustutkinto, merkonomi 2013. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 20/011/2013. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2014. Osaamisperusteisuus todeksi. Askelmerkkejä koulutuksen järjestäjille. TUTKE 2 -toimeenpanon tukimateriaali. Oppaat ja käsikirjat 2014:8. http://www.oph.fi/download/159910_osaamisperusteisuus_todeksi_askelmerkkeja_koulutuksen_jarjestajille.pdf.

Opetushallitus 2015. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano ammatillisessa peruskoulutuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015, 10. Viitattu 5.10.2017. http://www.oph.fi/download/168861_ammattillisten_perustutkintojen_perusteiden_toimeenpano_ammattillisessa_perusk.pdf.

Opetushallitus 2016. Liiketalouden perustutkinto. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 5.10.2017. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/2465720>.

Opetushallitus 2017a. Ammatillinen peruskoulutus. Viitattu 5.8.2017. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot.

Opetushallitus 2017b. Näyttötutkinnot. Viitattu 5.8.2017. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/nayttotutkinnot.

Opetushallitus 2017c. Tutkinnon perusteet. Viitattu 7.8.2017. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/uudistuvat_tutkinnon_perusteet.

Opetushallitus 2017d. Reformintuki. Tutkintorakenne. Viitattu 26.11.2017. <http://www.oph.fi/reformintuki/tutkinnot/tutkintorakenne>.

Opetushallitus 2017e. Ammatillisten tutkintojen tutkintorakenteeseen ja tutkintojen perusteisiin esitettyjen muutosten valmistelu. Ohje. Viitattu 26.11.2017. http://www.oph.fi/download/166345_Ammattillisten_tutkintojen_tutkintorakenteeseen_ja_tutkintojen_perusteisiin_e.pdf.

Opetushallitus 2018. Liiketoiminnan perustutkinnon perusteet. Määräyskirje 21.12.2017. Viitattu 15.1.2018. http://www.oph.fi/download/188701_OPH-2697-2017_Liiketoiminnan_pt.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Strateginen painopiste: osaaminen ja koulutus. Viitattu 15.8.2017. http://www.oph.fi/download/171627_toisen_asteen_ammattillisen_koulutuksen_reformi.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a. Suomen koulutusjärjestelmä. Viitattu 5.5.2017. <http://mi-nedu.fi/koulutusjarjestelma>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b. Ammatillinen koulutus. Viitattu 5.8.2017. <http://minedu.fi/amatillinen-koulutus>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017c. Ammatillisen koulutuksen reformi. Viitattu 15.9.2017. <http://minedu.fi/amisreformi>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017d. Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä. Viitattu 15.9.2017. <http://minedu.fi/tutkintojarjestelma>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017e. Ammatillisen koulutuksen tutkinnot uudistuvat - "tulevaisuuden työelämä vaatii laaja-alaisempaa osaamista". Tiedote. Viitattu 26.11.2017. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/amatillisen-koulutuksen-tutkinnot-uudistuvat-tulevaisuuden-tyoelama-vaatii-laaja-alaisempaa-osaamista-,

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017f. Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvat ammatilliset tutkinnot 1.1. 2019 alkaen. Tutkintorakenneasetuksen liite. Viitattu 26.11.2017. <http://minedu.fi/documents/1410845/4203707/Ammatilliset+tutkinnot+1.1.2019+alkaen.pdf/b876b7ea-706a-4673-9e42-dd21f1a59480>.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteen muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 443/2016. Annettu Helsingissä 25.5.2016. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160443>.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteen muuttamisesta 137/2017. Annettu Helsingissä 8.2.2017. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170137>.

Pönkä, V. 2017. Armas Pönkä 1926 – 2017. Opetusneuvos. Helsingin Sanomat, B12. Muistokirjoitus. Viitattu 16.9.2017. <https://www.hs.fi/muistot/art-2000005145806.html>.

Rajander-Juusti 2013, 21. Liiketalousalan osaamistarpeet. Ennakointitietoa koulutuksen suunnittelun tueksi. Raportit ja selvitykset 2013:1. Helsinki: Opetushallitus.

Saarti, J. 2009. Seinätön kirjasto. Tieto- ja viestintätekniikka yleisissä kirjastoissa 1970 – 1990 - luvuilla. Julkaisussa Teoksessa Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland, 738 – 757.

Salmela, S. 2014. Osaamisen kehittäminen Etelä-Kymenlaakson kirjastoissa. Osaamiskysely Hamina – Kotka – Miehikkälä – Pyhtää – Virolahti. Viitattu 5.2.2018. https://www.kyyti.fi/sites/default/files/kirjastot/esitteet/osaamisraportti_0.pdf.

Suomen kirjastoseura 2017. Suomen kirjastoseuran koulutus- ja tutkimustyöryhmän selvitys Kirjastoseuran hallitukselle koulutuslinjauksen pohjaksi (5.6.2017). Viitattu 2.1.2018. <http://suomenkirjastoseura.fi/files/jasenille/Koulutusty%C3%B6ryhm%C3%A4n%20selvitys%20kirjastotalan%20koulutuksesta%2005062017.pdf>.

Suomen tieteellinen kirjastoseura 2017. Suomen tieteellinen kirjastoseura – muutoksen tekijät hyvässä seurassa. Viitattu 31.1.2018. <http://www.stks.fi/wp-content/uploads/2017/05/STKS-Strategia.pdf>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Valtioneuvosto 2018. Kirjastolain uudistamista valmisteleva työryhmä. OKM120:00/2014. Viitattu 2.1.2018. <http://valtioneuvosto.fi/hanke?id=4c3e3879-a94f-49ef-818b-6e7bb9134c4a>.

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. Annettu Helsingissä 5.12.2017. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673>.

Valtioneuvoston kanslia 2015. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Viitattu 5.9.2017. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi.pdf/92b90c0e-9154-487f-bbf8-543cb6433dd6>.

Vera, D. & Crossan, M. 2005. Organizational learning and knowledge management. Toward an integrative framework. Julkaisussa The Blackwell handbook of organizational learning and knowledge management. Malden: Blackwell, 122 – 142.